A.M. DE JONG

DE RIJKAARD

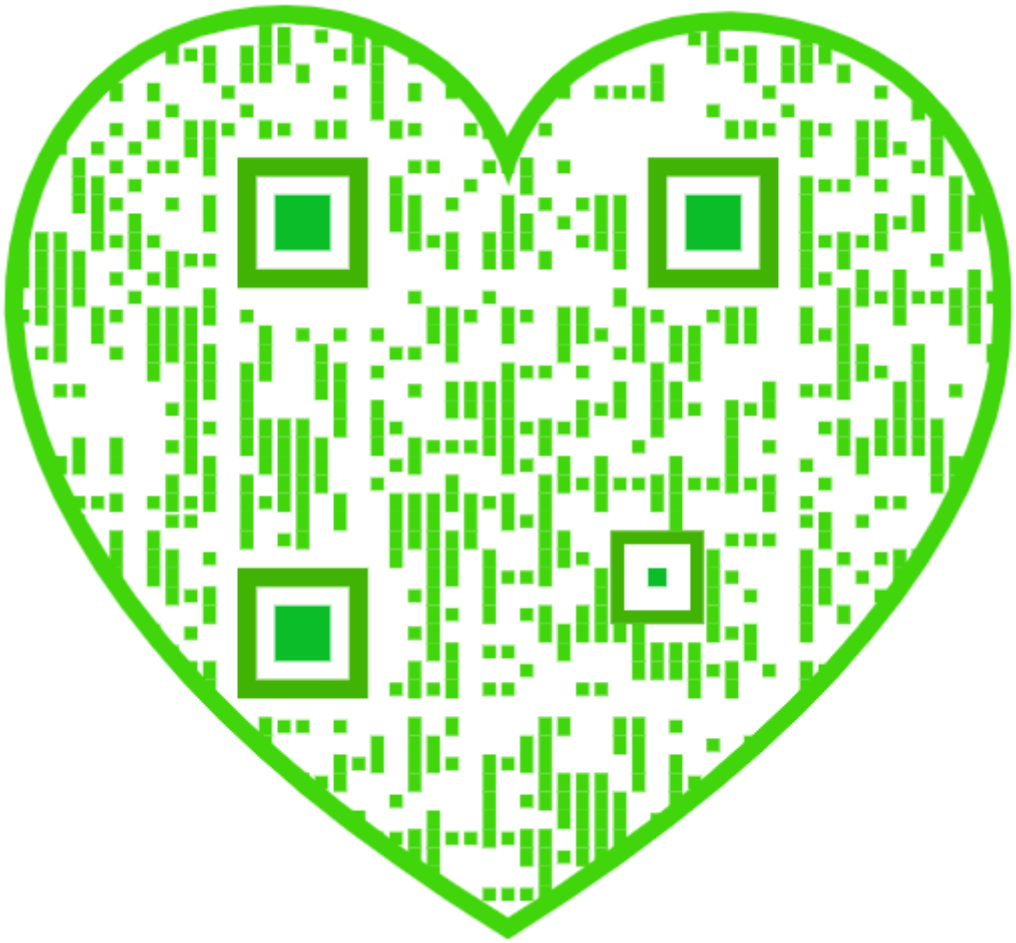

DE RIJKAARD

A. M. DE JONG

DE RIJKAARD

EEN DORPSTRAGEDIE

EM. QUERIDO'S
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

VOOR HENK W.,
DIE ER MEER VAN WEET

I

Wat wisten eigenlik de verwende mensen uit de stad ervan? Voor hen was het enkel een ironies genoegen, waarin zij zich welbehagelik kittelden met een besef van hogere levenskunst. Zij kwamen 's Zondagsmiddags in hun glad zittende kleren aangekuierd in kleine groepjes en liepen rond over de kermis met laatdunkende gezichten, toegefelike glimlachjes en een honend, superieur plezier in de luidruchtige uitgelatenheid van de achterlike dorpelingen en de schonkige boerenknechts, die op hun geweldige manier feest vierden, dronken, schreeuwend hun banale liederen bralden, stampend hosten en sprongen, opgewonden vrolik, een vreugde uitvierend alsof er wonder wat aan de hand was.

De verwaten stadslui grinnikten wat om dat schamele kermisje van een stuk of wat koek-, oliebollen- en speelgoedkramen, een draaimolen en een luchtschommel. Maar ze deden verstandig als ze hun spotwoorden en laatdunkend gegrinnik achter hun hand verdoken, want deze boerse, verdwaasde kermisgangers verstonden geen gekheid en ze hadden zware, harde knuisten, die met verwonderlike vlotheid losbeukten op de onwelkome stadse geurmakers, overmoedig genoeg om hun kermis te durven honen met woord of gebaar.

Wat wisten die verwende mensen uit de stad, waar de weelderig uitgemonsterde kermis een volle week achtereen duurde, ervan? Hoe konden ze er ook maar enig besef van hebben, wat dit kermisje, hùn kermis, hun eigen kermis voor de mensen van het dorp betekende? Hoe konden zij, wier leven vol

was van velerlei en veelsoortig vermaak, ook maar in de verte vermoeden, hoe voor het stille, afgelegen dorp die povere kermis een gebeurtenis was van groot gewicht, een belangrijke mijlpaal in het eentonige leven van hard en ononderbroken werken, een hoogdag van het jaar? Een helglanzende dag van vreugde, waarnaar reikhalzend werd uitgezien, weken en weken lang; die de zengende zomerzon en het werken op de verschroeide velden dragelik maakte door zijn belofte van feestelike verpozing over luttel tijd?

Wisten ze, de verwaten stadse praalhanzen, ook maar bij benadering, hoeveel drukkende zorg en bijna duldeloos hard labeur verzoet werd door het opwindende vooruitzien naar de laaiende vreugde van die kleine kermis, van die vlammende Zondag vol rumoer, kleur en geschitter van klater-

goud, bedwelming van drank, muziek en dans?...

Als de luie dagen van Pasen en Pinksteren voorbij waren, keek het dorp voor de rest nog maar enkel uit naar de sprankelende verrukkelikheden van de kermis, midden in Augustus, op de Zondag na Half-Oogst. Die uitzonderlike, wonderbaarlike dag van overweldigend uitbarstende vreugde, van baldadig uitgaan, wild uit de band springen, hossen en galmen tot de keel hees was, drinken en dansen in de herbergen en straffe vrijage langs de dijk in de avond, als de kramen en de kroegen gesloten waren. Ze spaarden en schraapten, waren zuinig tot vrekkigheid toe, alleen om zoveel mogelik geld bijeen te garen en royaal te kunnen zijn voor zichzelf en anderen, wanneer de gouden dag gekomen was...

Twee weken te voren was de spanning al bijna niet meer te dragen. Wilde

geruchten doken op, niemand wist van-waar of uit welke bron. De mallemolen kwam niet dit jaar: de gemeente had te veel staangeld gevraagd!... Aanstonds vlogen er woedende dreigementen rond aan het adres van de burgemeester, de hebzuchtige schraper, die daar natuurlik aansprakelik voor was. Maar een nieuw, opwindender gerucht achterhaalde het eerste, ontstellende: er kwamen twee mallemolens! Het was voor zekere waarheid verteld! Eén zou gratis staanplaats krijgen op het erf van de Dikke, de rijke hereboer, wiens hoef stond aan het eind van de dreef. En de concurrerende mallemolens zouden draaien voor een halve cent in plaats van voor een hele, uit pure broodnijd! Het was niet om te geloven, maar het was zuiver waar!...
Iemand had gehoord, dat op het veld achter de dijk, vóór de hoef van Timmers, een paardenspel zou komen.

Denk je zo iets in: een paardenspel! Wel geen groot, maar toch een echt paardenspel, met kunstrijders, clowns, kunstenmakers, gedresseerde paarden en honden... en d'r moest ook een kameel bij zijn of een olifant of zo iets... Denk je zo iets in!.... En dan had iemand verteld, dat er zo'n heel groot galanterie-kraam onderweg was, met speelgoed en snuisterijen, vaasjes, beeldjes en klokjes... en wel vier oliekoekenkramen!...

Het was ieder jaar dezelfde driftige opwinding. En hoe nader de grote dag in 't zicht kwam, hoe heftiger de gemoederen in beroering raakten.

Groot en klein werd aangestoken door de nervositeit der hevig gespannen verwachting en onder de schooljongens werd nijdig geplukhaard tussen overtuigden en wereldwijze sceptici, die de waarde der rondvliegende geruchten bespotten. De volwassenen

namen het voor het uiterlik kalmer op, maar zij leefden innerlik niet minder gespannen alle wendingen van de stemming, alle geruchten, alle geopperde mogelikheden mee. Als er twee of drie bij elkaar stonden, hadden ze het al gauw over de komende kermis en 's avonds zaten ze voor hun deuren bijeen gedrumd, op stoelen, of op de grond gehurkt en bespraken het laatste nieuws en haalden sappige verhalen op van vorige kermissen. Er werd geluisterd naar de ouwe mannetjes, die vertelden van de kermissen uit hun jonge jaren, veertig, vijftig jaar geleden.... O, dat waren pas feesten geweest! Zij snoefden over de kolossale eet- en drinkgelagen van die ouwe tijd, de heroïese vechtpartijen, waaraan ze hadden deelgenomen, ware veldslagen, waarin zij de tegenstanders onveranderlik hadden murw gebeukt, flauw gebokst met hun metalen ta-

baksdozen, ze het dorp hadden uitgeranseld tot ze lagen te bloeden en steunen en snikken aan de dijk en zich later miserabel naar huis sleepten, omdat ze hun gehavende smoelen niet meer op de kermis durfden vertonen.... Dat waren andere tijden!... Sindsdien was de wereld flauwhartiger geworden, sikkeneuriger en bedaarder. Maar valser ook, want als het nou tot vechten kwam, werd al gauw het mes getrokken en er vielen dooien of zwaar gewonden en de justitie kwam er bij met schande van boeien en gevangenis.... Nee, toen zij nog jonge jongens waren, deden ze het af met vuisten en tabaksdoos, en als het erg hoog liep en de vechtlust niet afliet de verhitte koppen te doorgloeien tot in de avond toe, dan grepen ze een oud dubbeltje, haalden dat kris kras over de stenen, tot de rand vlijmscherp was, namen het tussen vinger en duim,

sloegen de lamp in gruzelementen en jaapten mekaar in donker met de vliemgeslepen dubbeltjes over hun bakkesen.... Dat was een onschuldig, om zo te zeggen kameraadschappelik genoegen, zonder boosaardige bedoeling. Als er licht gebracht werd, liepen ze te hoop en keken naar mekaars rijkelik bloedende tronies met de felle, smalle sneden en het moest al heel erg zijn, wanneer iemand er es een oorlelletje of een stukje van zijn neus bij was ingeschoten.... En dan lachten ze gemoedelik, en veegden zich het bloed met de rug van hun hand uit hun ogen, dansten vrolik door, zonder wrok, trots op hun eerlike wonden, gekalmeerd door het afgetapte bloed.... Dat was tenminste een mannelik plezier en er gebeurden geen ongelukken bij. Maar tegenwoordig ging het slimmer toe, moesten ze dadelik het gevaarlike mes trekken.... Weliswaar wilden ze toe-

geven, de driftig kwijlende ouwe mannetjes, dat de nieuwe dubbeltjes zich minder leenden voor het gezellige spel: ze waren te hard en te dik, en niet zo maar één twee drie scherp te slijpen, maar dat was toch nog geen reden om zo maar pardoes met een mes te gaan *steken!*.... Als 'et nou nog bij enkel snijden bleef, maar steken was vals en moorddadig.... Misprijzig schuddebollend trokken de ouwetjes hun tandeloze mummelmondje smal, in huiverige afschuw voor het lange, blinkende mes, het gevaarlike, onberekenbare, dat zo fataal z'n onherstelbaar werk placht te doen.... De wereld ging achteruit.... De jonge kerels lachten, hard en brutaal. Zij waren niet bang voor het mes.... En ze gingen onder elkaar na, wie er van de dorpen uit de omtrek vermoedelik komen zouden, waar voor opgepast moest worden en die ze bij de eerste tekenen van ruziezucht

met vereende krachten van de kermis zouden wegslaan.... En de stille zomeravond was vol gepraat en gelach van voor de deuren bij een groepende praters en vaak sloeg het ijle torenklokje de uren met kleine beetjes eer ze naar binnen en naar bed gingen, om in hun slaap weer kermisavonturen te beleven, tot de wekker vroeg in de nieuwe dag afliep, hen onuitgerust oproepend tot de kwellend-zware arbeid op de velden, waar de oogst rijp stond....
Maar de kinderen waren het ergst aangetast door de koorts van verwachting. De laatste week konden ze aan niets anders meer denken, over niets anders meer praten, van niets anders meer dromen dan van de kermis. Ze hadden vacantie en liepen de godsganse dag heen en weer van het dorp naar de kaai, turend het smalle, lang gestrekte havenkanaal in, dat naar de rivier leidde en waardoor het mallemolenschip moest

binnenkomen. In kleine groepjes zaten de hardnekkigsten urenlang op de heul en tegen de dijk en gingen maar aarzelend en voortdurend omkijkend weg om haastig wat eten binnen te schrokken en dan gauw hun observatiepost weer in te nemen. Want ze wilden de aankomst van dat wonderbaarlike schip niet missen, voor alles in de wereld niet.
Schetterend en snoevend zaten ze bijeen, kortten zich de tijd met verhalen van vorig jaar, hoe ze geholpen hadden bij het opbouwen en wat hun daarbij overkomen was....

Deze maal pochte de Lange niet mee. Hij hoorde nauweliks het heftige disputuut van de kakelende makkertjes.
Jantje Schetters blufte:
— Dieën eene knecht, 'ee, mee z'n Belze broek, dieë lange moagere, ge wit wel?.... Nou, die zee 'at ie nog nooit

zo'n fief manneke gezien 'ad as ikke!
— Nou, moar ikke! overtroefde Sjoantje Bosters dit zelfbewuste verhaal. Ik zijn kameraodje gewiest mee 't zeuntje van de mallemeulen één ik 'em wel tien keere vor niks meuge rije!
— Eén ikke dan? verpletterde Fons Testers hem op zijn beurt.... Ik 'èm in 't roefke van 't mallemeuleschip gewiest!.... D'r stong een gouwe klok op 't schouwke, manne!.... Eén ik 'em bodschappe gedoan voor 't mallemeulewijf, in 't dùrp.... Eén toen kree'k een botram mee stroop één vijf cènte!.... Eén.... één ieleke keer as ze me-n-op de meule zag, knikte ze tege me....
Ze keken met jaloers ontzag naar die fortuinlike Fons en zwegen bedremmeld, totaal overdonderd door dàt vlotte verhaal van alles in de schaduw stellende glorie.
— Ge leuge toch nie? informeerde dan schuchter een kleinere jongen, maar

Fons keek hem verachtelik aan, snoof veelbetekenend en sneerde:
— Goa noar je moeder één vroagt of ze je neus wilt vege, snotpiek!....
Een ander, woedend van ijverzucht, nam het toen voor het schuw terugwijkende peutertje op en zei smalend:
— Doar is van de jood bij, jongers!...
Foons zit te liegen 'at ie barst, één dan 'eet ie nog proatjes op den 'oop toe ok.
— Wa? gilde Fons furieus, opspringend. Ikke liege? Zèg da' nog es 'a ge dùrft!
— Oach jonge, schet toch, mee je groote kwèèk! snauwde de ander onversaagd, en toen vlogen ze mekaar in de haren, vochten tot ze doodop waren.
En de aandacht van heel de troep was zó geboeid door de interessante vechtpartij, dat ze kermis en mallemolenschip voor een ogenblik vergaten.
Alleen de Lange keek dromerig over

de vechtenden heen, het havenkanaaltje in, de armen beschermend om de schouders van z'n twee kleine zusjes, waar hij op moest passen, onverschillig voor de luide kreten, het gebrul en gezwoeg der vechtenden en het hevige geharrewar onder de driftige toeschouwers. Want de ziel van de Lange zweefde hoog uit boven de alledaagsheid van dit miezerige gebeuren, deze naargeestige wedijver in peuterige ijdelheid, en vermeide zich in goudglanzende visioenen van verrukking om de komende glorie van de kermis-zondag, en de heldenrol, die hij alsdan spelen zou. De Lange toch borg diep in zijn hart een groot en zwaar, een overweldigend geheim en nog steeds was het zijn eigen geheim, van hem alleen, dat hij met bovenmenselike inspanning nu al zo lang bewaarde om des te zwijmelender te genieten van de verslagen verbazing der kameraadjes, als hij plot-

seling voor den dag zou komen met zijn wonderlike onthulling en overgaan tot de daad.... Verstomd zouden ze staan sprakeloos, verpletterd, allemaal, en hij zou onaangevochten de koning zijn van heel de troep.... En zijn dromende blik starend ver weg over de gladblinkende waterstreep tussen de groene oevers, toegefelik in zijn nog alleen door hem zelf geweten grootheid, dacht hij glimlachend:

— Loat ze moar pluk' oare, die arreme klieters.... Wa' zulle ze kijken a't zo wijd is!.... Gadsamme nog toe! wa' zulle z' een oogen opzette!.... As gloaze mùrpels....Nog moar vier doagskes.... nog vier keere sloape.... Ge zul ze versteld zien stoan, die sukkelèers.... jirremeraante nog toe toch.... A'k 'et ze nou es in eens vertelde?....Ze zouwe nie wete, wa' z'oorde, de suffers.... Neeë, da' doe' me nie, jongeske.... Nie vor een Zoondag-e-middag, noar 't ete....

Jee! jee! jee! wa' zulle ze toch stoan te zien!....
Hij schurkte zich zachtjes van immens welbehagen en drukte de zusjes dichter tegen zich aan.
Het gevecht was geëindigd, doordat de combattanten geen adem meer hadden. Hijgend en dood vermoeid zaten de vijandelike partijen ieder in z'n eigen kring van aanhangers, bestoven en gehavend, de wilde haarbossen verward, vol zand en grasprietjes; zij wreven hun builen en schrammen, wisten het zweet van hun gezicht met de mouw van hun jasje, waren smerig als kleine zwijnen en wierpen elkaar gloeiende blikken toe vol haat en verachting. Maar de debatten werden hervat, de vijandelike stemming ebde weg en spoedig vormde het gezelschap weer één redekavelende troep. Ze snoefden en bluften en wisselden nooit beleefde avonturen uit en nooit vol-

brachte heldendaden op vroegere kermissen. En in hun vurige opgewondenheid bemerkten ze geen van allen, dat de Lange, die anders niet op z'n mondje gevallen was, almaar door zweeg, zo mal dromerig over hen heen keek en blijkbaar van al hun wild gekrakeel niet meer verstond dan van het gegons der muggen, die in het zonnetje dansten boven hun bezwete koppen....

II

Het was geen ijdele snoeverij of zinledige verbeelding.
De Lange had werkelik een groot en vervoerend geheim, dat hem brandde op de tong, maar dat hij standvastig binnenhield, gelijk hij zich had voorgenomen en dat hij niet zou onthullen vóór het betekenisvolle moment, waarop hij zou uittrekken als een held en hen allen zou overstelpen met zijn glorie, zijn verpletterende, onbedenkbare rijkdom. Nog wisten ze het geen van allen! Nog zagen ze hem aan voor net zo'n arme sloeber als ze allemaal waren....
Doch de Lange was rijk!....
Hij bezat bijna een hele gulden, in zalige, volledige en geheime eigendom!....
Acht en tachtig centen bezat hij, om precies te zijn, maar als het hem mee wou lopen in deze laatste, woelige dagen

vóór de opening van de kermis — dagen waarin voor de slimmeriken de fortuinen op straat voor het grijpen lagen — dan bracht hij het vóór Zondagmiddag tot een volle gulden!.... En Zondagmiddag vijf uur, nà de koffieboterham, dan zou hij met heel zijn onmetelik vermogen op zak de kermis op gaan en hij zou het verkwisten in een overstelping van heerlikheid, aangegaapt, achterna gelopen, bewonderd, benijd, verafschuwd en vergoddelikt door al de jongens van het dorp.... Ho! ze liepen nou al op te snijen, overtroefden elkaar met verhalen over de fantastiese bedragen, die ze te verteren zouden hebben.... Een was verheerlikt begonnen met een dubbeltje, dat hij vast en zeker bij elkaar zou krijgen van z'n vader, z'n moeder, een oom en twee tantes, allemaal vrijgevige mensen.... Een ander was toen in zijn verwachting tot drie stuivers gegaan, en een

nog groter fantast had de waarschijnlikheid geopperd, dat hij, als alles meeliep, het allicht tot een kwartje zou brengen. Razend van spijt en afgunst, blind voor alle verhoudingen in de onderlinge wedijver om het gezag van het grootste vermogen, had de kleine, dikke Peer Bedaf van het snoepwinkeltje toen gekeft, dat hij misschien wel met vijftig centen op de kermis verschijnen zou!.... Maar die overdreef altijd zó liederlik, dat ze hem zelfs nu niet hadden tegengesproken, want om zijn gezwets werden ze allang niet meer nijdig. Ze hadden enkel maar minachtend gegrinnikt, tegen elkaar geknipoogd, één schouder spottend opgetrokken om zo brutale, belachelike ophakkerij. En daar was het toen bij gebleven. Niemand had het ook zelfs maar in gedachten gewaagd boven de twee kwartjes te gaan: aan alles was een grens, ook aan onder jongens geoor-

loofde overdrijving....
De Lange had stilletjes voor zich heen gemonkeld. Een dubbeltje, een kwartje, twee kwartjes.... jawel.... je moest es komme!.... Hij kende dat.... Vijf centen as alles meewerkte!.... Maar dan nog! Veronderstel even de waanzinnige mogelikheid, dat die kleine, dikke blaaskaak waarachtig met twee kwartjes op de proppen kwam.... dan liet ie 'em toch zeker nog met de helft achter z'n poetszak liggen!.... En verzaligd tot in het diepste kuiltje van zijn gelukkig hart genoot de Lange bij de gedachte aan de ontsteltenis, die hij verwekken zou, als hij te voorschijn kwam, niet met praatjes, niet met veronderstellingen van „as dit" en „misschien dat", niet met pochhanzerij en leeg geblaas, maar met de centen! met een broekzak vol rinkelende centen en sjoewen, een volle gulden bij mekaar!....
Hij was een lief endje op streek en 't

moest raar loopen, als hij het wonder niet gaaf en af tot stand bracht. Maar het had moeite gekost, overleg en standvastigheid! Sakkerjen, nou!....
Het hele jaar door had hij gespaard, geschraapt. En het was nog wel een slecht jaar geweest, met wéér een nieuw zusje, de big aan vlekziekte kapot gegaan, weinig werk voor vader, en moeder een paar maanden onder dokters handen. Zijn armzalige Zondagscent was er de meeste keren nog bij ingeschoten. En zo af en toe mòest je je toch es vertonen met een kaneelstek, een nieuwe mannekesprent, een zuurbol of een pepermuntsteek, als je tenminste niet wou, dat ze je uitscholden voor nakende kerkrat, als je niet de naam wou hebben te horen tot de armste klieters van het dorp. En dat wou de Lange volstrekt niet. De kwatongen hoefden zich heus niet druk te maken om de zorg bij hem thuis.... De

Lange wist zijn stand op te houden!
Het grote plan had ie ontworpen op kermis-zondag van het vorig jaar. Toen ie daar rondliep en zich zo schamel voelde met z'n vijf miserabele centen.... en wat hàd 'et nog een voeten in de aarde gehad, eer hij deze feestpenning van z'n moeder had losgebedeld, losgehuild: met twee centen hadden ze 'm de schande in willen jagen.... hem, een jongen van tien jaar!.... En zuinig zuigend op z'n moeizaam verworven zuurbollen had ie zich toen voorgenomen, dat het er de volgende kermis anders naar toe zou gaan. Van die dag af had ie er zich hardnekkig op toegelegd om met déze kermis anders voor den dag te kunnen komen. Hij zou niet weer rondlopen met dat vernederende, schooierige gevoel, die onverdragelike gewaarwording van een achteruit gestelde, een verschoppeling te zijn, die elke cent driemaal moest omkeren eer hij hem omzet-

te in een der vele geneuchten, waardoor een jongen op een kermis van alle kanten werd aangelonkt. Hij wou nou es zoveel hebben als de gelukkigste onder de gelukkigen en als 't kon: de meerdere zijn van allen. En taai, koppig had ie z'n heimelike plan uitgevoerd. Hij wàs een taaie, die Lange....
Een aparte spaarpot voor de kermis....
Een geheime spaarpot....
Want je gewone spaarpot....nou, daar zag je gemeenlik een bedroefd klein beetje van terecht komen! Dat ging allemaal best, zolang vader behoorlik in 't werk zat en er geen bizonder onfortuinlike dagen kwamen van ziekte in huis of onder de aardappelen en zo. Maar amper liepen de dingen mis, of moeder zat 's avonds met een tafelmes in de sleuf van de groene spaarvarkens te scharrelen en je zuur opgepotte centjes waren geblazen. En dan preekten ze je nog voor, dat je blij moest zijn

je vader en moeder een weinig te kunnen helpen. Nee, dat kende de Lange. Daar bouwde hij niet op. Dat was hoogstens aardig voor as je es onverwacht een paar nieuwe klompen moest hebben, of een pet, of een das in de winter. Maar voor je plezier mocht je tóch nooit een halve rooie duit uit je spaarpot nemen. Ja, misschien.... as er nou es een heel jaar achter mekaar nooit krimp geweest was!.... Maar wie had daar nog ooit van gehoord in het gezin van een boerenarbeider? Dat bestond niet. Zoveel wist de Lange ook al wel van het leven, al was hij dan nog maar elf jaar....
Een *geheime* spaarpot dus.
O, het was een zeer geheime spaarpot geworden! Misschien was het niet eens noodzakelik geweest, er een zo vervaarlik geheim van te maken. Maar de Lange was van een voorzichtige natuur; hij ging niet graag over ijs van

één nacht en hield ervan, de dingen grondig te doen. Bovendien had hij de gedachte zorgvuldig gekoesterd en uitgewerkt, en toen zijn plan eenmaal gereed was, had het duister-geheimzinnige ervan een grote bekoring voor hem gekregen.

Een poos geleden had zijn grootmoeder hem in een vrijgevig ogenblik een oude snuifdoos geschonken, die bij het opruimen van de linnenkast te voorschijn gekomen was. Een van de scharniertjes was kapot, maar dat had de Lange met een stukje haarspeld keurig hersteld en nu sloot hij weer best, en hij was aardig groot ook. Het was een uitstekende doos om geld in weg te leggen. Hij kon weliswaar niet op slot, maar dat was niet zo slim, want hij moest ergens stilletjes verstopt worden op een plaatsje, dat niemand wist dan de Lange alleen en waar geen sterveling hem zoeken of vinden zou. Dat

was een moeilik probleem geweest en weken lang had hij daarover lopen suffen en broeien. Een holle boom ergens langs een slootje was wel aanlokkelik en in boeken werden veel schatten in holle bomen verborgen. Maar de Lange vertrouwde dat toch niet. De jongens speelden overal rovertje en kropen in holle bomen weg, en hij kreeg kippenvel bij de gedachte, dat zo'n sluipende bandiet op zijn snuifdoos zou kunnen stoten! Hij wou zijn spaarpot altijd bij de hand hebben, liefst binnenshuis. Maar de zusjes zaten ieder ogenblik de laatjes van alle kasten overhoop te morrelen, op zoek naar poppelappen. En als die dikke vent van het begrafenisfonds kwam, rommelde moeder op haar beurt de hele boel ondersteboven en vond de kaart natuurlik precies in het laatste laatje van de laatste kast, die nog niet doorsnuffeld was.... Nee, hij was aangewezen op een ver-

borgen en ongebruikelik hoekje, een donker, geheimzinnig plekje van het huis, waar nooit iemand geld vermoeden zou. En waar nooit iemand, naar wat dan ook, kwam snuffelen.
En zo'n plekje had de Lange na veel piekeren, en scharrelen door het hele huis, ontdekt.
In de schemerdonkere kelder stond, helemaal achterin, het zuurkooltonnetje. En onder dat tonnetje lag een plavuis los. Dat had de Lange gemerkt, toen hij het tonnetje naar boven moest brengen om voor de inmaak te worden uitgeboend. En als een verrukking was de gedachte in hem opgeschoten: gevonden!.... Want onder die plavuis had je de rulle, vochtige, zwarte aarde.... Als hij zijn spaarpot dáár begroef, zou niemand hem ooit vinden!.... Dáár zou zijn schat veilig zijn. Ook bij toeval zou dáár wel nooit iemand de verborgen rijkdom ontdekken!....

Gadsamme! wat had de Lange heel het jaar door genoten van zijn groot geheim, dat overweldigender werd met iedere cent, die zijn kapitaal kwam vermeerderen! Langzamerhand was het een romanties spel geworden, dat hij met grote ernst en altijd weer even grote opwinding speelde. Maar heel zelden ging hij gewoon de kelder in om naar zijn begraven schat te kijken of er iets bij te leggen: dat kon alleen als hij eens iets in de kelder doen moest, dat even langer duren kon, zonder dat het opviel. Overigens volgde hij een veel geheimzinniger methode, die hem kostelik beviel. Hij sloop, na zich er zorgvuldig van te hebben vergewist, dat niemand hem beloerde, de schuur in, wrong zich dan door het achterraampje naar buiten, gleed geruisloos als een indiaan op z'n buik langs de heg, dicht tegen de muur naar het keldervenster en kroop er, met bonzend hart, als een

dief naar binnen. Hij kon er precies doorheen en als van binnen het haakje er op was, hinderde dat nog niets, want dat haakje zat helemaal los in het vermolmde kozijntje en week voor de minste druk. Bevend van danige ontroering liep hij dan op zijn kousen naar het schemerdonkere hoekje, waar het medeplichtige zuurkooltonnetje stond, zette de zware dekkei op de vloer, en rolde daarop, moeizaam zwoegend, het vaatje een eindje op zij, voorzichtig, aandachtig, alle geluid angstvallig vermijdend.... Dan lichtte hij behoedzaam de losse plavuis op, zette die zoetjes schuin tegen de muur, groef even met de hand in de kil-vochtige grond en had zijn doos te pakken. Zorgvuldig veegde hij de korrelige aarde, die er aan kleefde, langs zijn broek af en klapte het dekseltje open. Op z'n tenen liep hij terug naar het venstertje en in het schuin neerzijgende licht beschouwde hij met intens genot

zijn vermogen, telde en hertelde, schrok zich een stuip als hij meende, dat er iets ontbrak, lachte zachtjes, als hij zijn vergissing bemerkte, lei er met een liefkozend gebaar de nieuwe aanwinst bij en ging daarop onder duizend overbodige voorzorgen zijn geheime spaarpot weer in z'n verholen hoekje begraven.... Hemelse genietingen had hij bij dit mysterieuze bedrijf gesmaakt, de Lange. Hij voelde zich heel in zijn eentje een vervaarlike samenzweerder, die verborgen wegen ging en de beangstigende kans liep gesnapt te worden. Hij voelde zich een schatbewaarder, een romantiese vrek, zooals die in verhaaltjes voorkwamen en die ook bij duisternis en ontij hun schat uit listig verborgen schuilhoeken te voorschijn haalden om zich in de aanblik ervan te verlusten en met kromme knokkelklauwen te graaien in het heerlik rinkelende, zonnig glanzende goud.... Nou

ja, goud.... bij hem was het natuurlik allemaal koperen loop, met een schaars dubbeltje ertussen, zo'n lekker, rijk blinkend, wit zilveren dubbeltje, dat langzamerhand zwart begon te worden.... Maar een schat was het toch en overstelpend heerlik daarvan de bezitter te zijn en geen enkele medeweter te hebben.... Iedere keer als hij weer zijn listige sluiptocht ondernam, klopte zijn beklemd hart snel, met dofbonzende slagen, die hij duidelik horen kon, en een hevige, vreemd prikkelende opwinding greep hem aan, alsof ie in volle bewustheid iets kwaads ging doen, iets, dat streng verboden of in ieder geval zeldzaam gevaarlik was; zijn ogen stonden schril in zijn strak gezicht, heet-en-koude rillingen liepen lekker-griezelig over zijn magere rug. En voortdurend en altijd weer even deugd-doend was er die leutige, kneuterige gedachte: dat er nou niemand

was, die van je grote geheim wist, niemand op heel de wijde, wijde wereld!.... Dat je hier omzichtig rondsloop en in het verborgen scharrelde, en dat niemand, niemand daar enig vermoeden van had!....

O, een paar weken lang had het geheim hem op de tong gebrand!.... Hij was ineens erg bevriend geraakt met Toontje Donkers, zó innig bevriend, dat ze mekaar alles vertelden en het had hem ernstig bezwaard, iets voor Toontje verborgen te houden. En dan nog wel juist zo'n prachtig, opwindend geheim, waar je samen alle jongens van het dorp royaal de loef mee kon afsteken.... Maar toch had hij er niet toe kunnen komen. Alleen had zijn verontrust geweten hem ertoe gebracht, vage toespelingen te maken op de kermis, van de zomer, als wanneer hij zijn kameraadje op verbazingwekkende dingen onthalen zou. Toontje had ongelovig,

maar goedmoedig geglimlacht. Je kon duidelik zien, dat hij de goede bedoeling waardeerde, maar dacht: — Waar zou zo'n noakende rat de cènte vandoan motten 'oale?.... En de Lange had op zijn lippen moeten bijten om z'n kolossaal geheim binnen te houden, maar ondanks voortdurend knagend zelfverwijt hàd hij gezwegen.... En dat was maar goed ook, want na een paar weken al was gebleken, dat ditzelfde goedmoedige Toontje een valse judas was, die hem koudweg de rug toedraaide, omdat hij mocht komen spelen bij het zoontje van de bovenmeester!.... Zo'n kleine, dikke papzak!.... Hij had hem even niet zuinig op z'n zielement gezeten en was duizelig geworden van schrik bij de gedachte, dat hij bijna zijn glorieus en gevaarlik geheim aan zo'n gadverse steenezel had prijsgegeven.... Dat zou niet meer of minder dan een ramp geweest zijn! En vaster dan ooit

had hij zich voorgenomen, hardnekkig te zwijgen tegenover iedereen.... want *wie* kon je nou eigenlik vertrouwen? Geen mens immers! Je beste kameraad niet eens! Wie was er zeker van, dat je beste kameraad van vandaag morgen niet je verwoedste vijand zou zijn?

En dan de ijselike schrik, die ene keer, toen het erg donker in de kelder was en hij een vergeten raagbol omvergelopen had!.... Sakkerjen!.... Z'n hart begon nog te hameren als hij zich de slag herinnerde, waar heel de kelder van weergalmde en die hij dacht, dat je vast over het ganse dorp moest kunnen horen.... En z'n moeder in ieder geval hàd het gehoord. Aarzelig had ze de kelderdeur geopend en met licht-bevende stem het donker in geroepen:

— Is-t-er iemes in de kelder soms?....

Bijna had de Lange in z'n verbouwereerdheid teruggeroepen:

— Neeë, moeder!....
Maar nog juist op tijd had hij zijn al geopende mond weer dicht gedaan en trillend over al z'n leden, met jagend hart en stokkende adem staan wachten wat er verder gebeuren zou. Gelukkig was moeder ook niet van de dappersten. Ze had nog wat gemompeld en toen gauw de deur dicht gedaan, de grendel aan de buitenkant er sekuur voor geschoven. En de Lange had niet geweten, hoe gauw hij naar buiten moest komen en de hele verdere dag had hij telkens nog wild jagende hartkloppingen gehad in nawerking van de ontzettende schrik. Net als z'n moeder trouwens. Die 's avonds haar man de kelder in stuurde, waar dan de omgevallen raagbol ontdekt was. En ze hadden smakelik gelachen om moeders dwaze schrik en haar onnozele angst voor dieven.... Stel je voor! Rare dieven moesten dat zijn, die bij hen wat

weg wilden halen!.... En de Lange had meegelachen, luid genoeg, maar van harte ging het niet....
En die andere keer, toen buurman Van Triel, de smid, hem gezien had op zijn sluiptocht tussen de schuur en de heg, en bars gevraagd, wat hij daar uitvoerde? Toen had het hart van de Lange ook een ogenblik stil gestaan van stuipachtige schrik, en later had hij nooit begrepen, waar ineens dat verbazingwekkend prachtige antwoord vandaan gekomen was en hoe hij op bijna gewone toon had kunnen zeggen:
— Ik gloof 'at er een boonsem in de schuur gewiest 'eet, buurman.... 'IJ jipte deur 't roamke noar buite.... Nou kijk ik, of 'a'k 'em soms nie zien.
Buurman had het voor goede munt opgenomen, maar hem uitgelachen en gesmaald:
— Goa nou gaauw vienke, gij, mee j'w boonsem!.... Da's van eiges een kat ge-

wiest, zot jong.... Een boonsem, op kloarlichten dag, ge zij nie goed boemel!....

— Ge kùn nooit wete, had de Lange nog tegengepreveld, maar van toen af lette hij er nauwkeurig op, of er soms iemand achter de heg was, eer hij zich in de nauwe doorgang waagde. En het gekste was achterna gekomen: buurman had tòch een klem gezet, en laat ie nou een dikke, zware bunzing gevangen hebben. Het beest stonk als de pest en het vel bleek haast niks waard te zijn, omdat het niet in de goeie tijd was. Maar casueel bleef het....

O, het was een jaar geweest vol opwinding en vreemd avontuur.

En wat hàd ie gescharreld en gewurmd om aan centen te komen! Boodschappen gedaan voor Jan en alleman. Gewillig en beleefd om er voor te griezelen. Meestal kreeg hij een sukerspek, een appel, een handje kersen of tros-

bezies als beloning. Soms een boterham met suiker. Maar soms toch ook wel es een cent, eens zelfs een halve stuiver van de kleermaker, toen hij een nieuwe broek had weggebracht naar een boer, die een half uur ver de polder in z'n hoef had. In de Bames had hij peeën helpen laden, pulp getrapt in de kuilen voor wintervoer, fruit helpen rapen in de boomgaarden. Maar die stinkend rijke boeren waren onbegrijpelik zuinig met het geven van centen aan de kinderen, wier meehelpen zij blijkbaar beschouwden als een aardig spelletje en die heel blij mochten zijn als zij wat lekkers kregen om op te smikkelen, nog bóven het plezier van het leutige werkje, waarbij het zweet je tappelings langs je ribben liep!.... Of je mocht een eindje meerijden op de peeënwagen of 's avonds de paarden naar de wei brengen.... Nou ja, dat wàs allemaal natuurlik heel aardig,

maar het gaf de Lange toch een gevoel van leegheid en geërgerde teleurstelling: daar was het hém niet om begonnen!.... Een kinderhand is gauw gevuld, zeiden de grote mensen en dat was voor hen een goed smoesje, maar voor de Lange een schrale troost.... Altijd loerde hij verstolen naar de vrouw of de boer, of ze niet met de hand in de zak gingen, en de klank van geld was muziek voor de oren van zijn àl meer en meer toegespitste hebzucht.
Een keer had ie es een paard vastgehouden voor een vreemde heer, die door het dorp kwam rijden en even in de herberg een pintje bier ging pakken. Het had hoogstens tien minuten geduurd, en de Lange dacht toen juist helemaal niet aan centen, zo trots was hij, dat hij uitverkoren werd om dit mooie paard vast te houden, prachtig gezadeld en getoomd, met blinkende stijgbeugels en een voortuig met witte

benen ringen, zo'n lang, slank dier, dat blonk alsof 'et van zijde was, heel wat anders dan die plompe, dikke boeren werkpaarden; een aanhalig, lief beest, dat met z'n kop langs je schouder streek en je z'n neus toestak om geaaid te worden. En hoe het krabde en stampte met de fijne hoeven van z'n ranke voorbeentjes!.... Al de jongens waren haast gebarsten van nijdassige jaloersheid, omdat de Lange ze zelfbewust op een afstand hield.... Was het soms zijn paard, dat magere scharminkel?.... Jawel! Ze moesten maar es komen!.... En toen had de meneer, eer hij opsteeg, in z'n vestzak gegrepen en hem pardoes een dubbeltje gegeven. De Lange had er verbluft naar gekeken en vergeten te bedanken, en de ruiter was lachend op z'n paard gesprongen en weggedraafd.... De jongens waren op hem toegestoven en hadden begerig gekakeld van dat hij delen moest en dat

ze met z'n allen naar het snoepwinkeltje van vrouw Bedaf zouden gaan. En toen hij koelbloedig weigerde, hadden ze woedend geschreeuwd en gescholden, maar de Lange had grinnikend z'n tong uitgestoken, zich uitdagend op z'n gat geslagen en was weggelopen, duizelig van geluk.... Later had hij aldoor uitgekeken, of de meneer niet nòg es op het dorp verzeilde, maar hij had hem nooit meer gezien en zo'n buitenkansje had hij ook nooit meer gehad.... Weken achtereen werd de Lange door de verontwaardigde kameraadjes aangeduid als „de gierige vrek".....
Het was niet plezierig, maar hij had het er graag voor over!....
O, het had heel wat moeite en zorg gekost van allerlei aard. Eens had de hebzucht hem zodanig bezeten, dat hij er slecht door geworden was: hij had onder roekeloze ingeving een dubbeltje van z'n moeder waar ie een bood-

schap van betalen moest, gegapt. Gewoon gezegd, dat ie et verloren had! Toen had er wat gezwaaid! Z'n moeder was'em met de pantoffel te lijf gegaan en 's avonds kreeg ie van z'n vader er nog es dunnetjes overheen met z'n ijzerhard vereelte werkhanden..... En een paar dagen later had ie toch weer zo'n berouw gekregen, dat ie met et dubbeltje bij z'n moeder kwam aandraven. Hij jubelde schijnheilig, dat ie et op straat gevonden had. Moeder was blij geweest en had gelachen.
— God wit is 't nie 't eigeste dubbeltje, da' ge verloren 'ed! zei ze en de Lange was vol wroeging geweest en had zelfs de cent geweigerd, die ze hem als beloning geven wou.... En toen ie de pijnlike historie biechtte, had meneer pastoor hem niet zoetjes de mantel uitgeveegd, en hem een penitentie opgelegd, die klonk als zeven klokken tegelijk.... O, het pad van een

spaarzaam mens ging niet over rozen....
En zulke aardigheden had hij dan ook maar niet meer uitgehaald....
Maar nu was alle leed geleden. De Lange had succes gehad en het was hem gelukt, zijn geheim voor iedereen verborgen te houden. Niemand had er de lucht van, dat hij zo iets bezat als een vermogen van acht en tachtig centen, welgeteld, die hij vóór Zondagmiddag hoopte uit te breiden tot de ronde som van één gulden.... De dag van zijn glorie naderde. De droom van zoveel maanden zou werkelikheid worden. Zondagnamiddag zou hij als een vorst zijn te midden van zijn hovelingen en rondwandelen door het geluksland, een uitverkorene, een rijkaard.... En dan zouden ze gewaar worden, dat hij géén gierige vrek was, want ze zouden meedelen van z'n overstelpende rijkdom, z'n onafzienbare rijkdom.... Hij zou ze trakteren op

zuurballen en stukken kaneelstek en moppen, en ze zouden tegen hem opzien als tegen een wonder.... Was er wel ooit een jongen geweest — niet in een verhaaltje of in een boekje, maar echt, in de waarachtige werkelikheid van het ware gebeuren — die op kermiszondag een hele gulden te verteren gehad had?.... Had ooit de grootste zot aan zo iets onwaarschijnliks ook maar durven denken?.... Welnu, hij, Tiest van Mechelen, bijgenaamd de Lange, zoon van een doodgewone boerenarbeider — hij zou het dorp laten zien, dat de wonderen de wereld nog niet uit waren.... Hij zou een gulden op zak hebben en hij zou hem verteren ook!.... Hij had er een jaar lang voor gezwoegd en gezweet, had er duizend angsten voor uitgestaan, was er bijna een dief voor geworden, had zich in de kromste bochten moeten wringen om z'n geheim te bewaren.... Maar het wás

in orde! Het kapitaal wás er.... Het geheim was een geheim gebleven.... Het overdonderende feest zou doorgaan!....

III

Het mallemolenschip was gekomen. De kinderen waren het juichend tegemoet gelopen, hadden er naast gedraafd langs het haventje, zenuwachtig opgewonden, struikelend over elkaars benen, stoeiend en vechtend duikelend door het gras, zingend, schreeuwend, dol van losgebroken vreugde. De kinderen van de mallemolenvent zaten op het roefje en keken laatdunkend naar die boerenpummeltjes, die zo'n drukte maakten, omdat zij met hun draaimolen kwamen aanvaren. Ze moesten er eventjes om lachen. Ze voelden zich ook wel een heel klein beetje gevleid, maar ze hadden al te veel van de kermiswereld gezien om nog echt te kunnen genieten van de uitbundige vreugde om hun komst, die zich daar langs de oevers van het kanaaltje zo naïef en gul uitleefde. Ze waren al blasé op hun ma-

nier, zaten hooghartig boven op het roefje en lieten het gejuich over zich heen gaan alsof het hun van rechtswege toekwam. Ze hadden wel iets van verwende prinsen en prinsessen, deze wereldwijze kinderen van de mallemolenvent....

Toen het schip aan de kaai gemeerd lag, werd er geen loopplank uitgelegd, maar de hele mallemolenfamilie verdween pardoes in de roef om te gaan middagmalen. Er was in eens niets meer te zien dan een gewone tjalk, nogal banaal en verveloos, niet eens zo mooie als die van de beurtschipper en de teleurgestelde dorpskinderen stonden beduusd op de kaai bij mekaar en keken sip naar het rommelige, verlaten dek en de gore, opgerolde zeilen rond de lange giek....

En ze konden niet eens blijven wachten, want het was juist op het uur van de middagschaft, dus moesten ze gauw naar huis om te eten: de klok van

twaalven had al geluid. Maar ze zouden haastig hun maaltje naar binnen schrokken en als de wind terugkomen, want ieder wou de eerste zijn, om niet het buitenkansje mis te lopen, mee te mogen sleuren en zwoegen, en het wonder te helpen opbouwen. Zonder veel te zeggen renden ze op klepperende klompen weg, de dijk langs, het dorp in, naar huis, en het mallemolenschip, dat zoveel opwinding had gewekt, lag daar stil en verlaten aan de kaai, precies of het zo maar een doodalledaagse schuit was, of het niet een verrukkelike mallemolen met steigerende paarden, grimmig grijnzende leeuwen, kostbaar fluweel met blinkende lovertjes en helle kralenfranje in zijn onverschillige buik verborgen hield....

De Lange slokte thuis met grote happen zijn eten naar binnen. Hij proefde er niet veel van, hoewel het zijn kostje was: aardappelen met azijnsaus

en gestoofde uien: Z'n vader en moeder moesten er om lachen.
— Kekt 'em z'n kroag vol slaan!.... 't Lijke wel of 'at ie in gin week g' eten 'eet, den battroaf!
De Lange verdedigde zich met volle mond:
— 't Mallemeuleschip is ommes gekomme!....
— Nou? 'Edde doar zo'n doei van gekrege? vroeg z'n vader.
— 'k Mot zien a'k er rap bij kom, lei de jongen uit. — Aanders zijn d'aandere jong me voor, één dan ma'k nie 'ellepe mee 't opbouwe.
Vader lachte spottend.
— J'w eigen uit de noad waarke, puur vor de leut.... ge mot moar zot zijn!
Maar hij herinnerde zich z'n eigen jeugd, en vervolgde goedmoedig:
— Frit dan moar gaauw deur.... Meschien is-t-er nog wel een kermiscèntje te verdiene.

— Ma'k ouwe wa'k verdien voader?
— Grust, or! beloofde die spotlachend.
— A't teminste nie meer is as een gulde.
De Lange kreeg even een kleur en keek z'n vader benauwd aan, geschrokken.... Wist ie bijgeval iets?.... Maar nee, hoe zou dat kunnen?.... En vader at ook alweer gewoon door en zei er niks meer over.... 't Was zo maar een toevallig woord geweest natuurlik.... Komiek!.... As 't maar niet meer is dan een gulden.... Ze moesten 'et es weten van die gulden!.... Haastig schrokte hij door en toen z'n bord leeg was, vroeg hij niet om meer, veegde met de rug van z'n hand z'n mond af en wendde zich tot z'n vader.
— Ma'k weggoan, vader?
— Mieter moar op, antwoordde die hartelik, moar sjouw j'w eige gin breuk asteblieft.
Met een vrolike groet stoof de Lange de deur uit, jaloers nageoogd door z'n

zusjes en z'n twee kleinere broertjes, die nog niet in aanmerking kwamen bij het gloriëuze sjouwen aan de mallemolenbouwerij. Toch haastten ze zich ook onmatig, want ze wouen er allemaal zo gauw mogelik bij zijn, om geen enkele van de stormachtige genietingen te missen, die hun te wachten stonden.
— 't Is gek! lachte moeder. — Die jong zijn ammoal stoapelzot mee-t-er kerremes één d'r mallemeule!
— Sjuust as wij vroeger, vergoelikte vader, en hij glimlachte in z'n ruige knevel, denkend aan z'n wilde jongensjaren en de kermisgeneuchten van toen, zo hevig en heet, en nog niet doorkruist van opduikende zorgelike gedachten.... Met de jaren werd je wijzer, zeien ze.... o ja.... maar meer plezier kreeg je daar niet door, piekerde hij met een lichte zucht, z'n groot gezin overziende.... Je jongensjaren.... alles goed bekeken had je eigenlik alleen geleefd

in je jongensjaren.... Daarna was het werk gekomen en had je aan de ketting gelegd.... en met een dwaas jong huwelik, noodzakelik geworden door een al te driftige vrijerij op een karnavals- of kermisavond, had je dan de strik zelf nog wat nauwer toegehaald.... Verzopen eer je water gezien had.... En nou maar doorpezen tot ze je stijf en krom en opgewerkt in je kist stopten.... Afijn, overmorgen was 't kermis!.... Konden ze hun hunker naar levensgenot es een dag lang volop de vrije teugel laten....

Hij sloeg plotseling lachend met de vlakke hand op tafel en vloekte van danige leut bij het feestelike vooruitzicht. Z'n vrouw keek hem verwonderd aan, opgeschrikt uit haar eendere gedachten en schudde het hoofd over de gemakkelikheid, waarmee de manskerels het leven opnamen en alle zorgen overlieten aan moeder de vrouw....

Maar ook haar troostte het vooruitzicht van de vrolike kermiszondag. Ze stiet haar man met de vuist tegen zijn schouder, lachte en verweet oubollig:
— Groote zot!

Aan de kaai was het een drukte van belang. Het krioelde er van kinderen, zwermend rond de dingen van de mallemolen, die stuk voor stuk over de loopplank werden gesjouwd en op de wal gezet. Uit de mysterieuze, donkere diepten van het ruim doken ze een voor een op, de geheimzinnige, vormloze pakken, in zeildoek gewikkeld en de kinderen verdrongen elkaar om er dichter bij te komen, fluisterden vol ontzag over de mogelike inhoud en soms ging een onderdrukt gejuich op, als er een grijnzende leeuwenkop tussen de plooien van het stugge dekzeil uitloerde, een schrikkelike, grim-

mige verschijning uit een nachtmerrie, waarvoor het grut met grote angstogen bevend achteruit week en waartegen de groteren in wereldwijze branie herkennend lachten en joelden.
De Lange behoorde al dadelik tot de uitverkorenen, die mochten helpen om de boel op karretjes te laden en naar het dorpspleintje te rijden, tegenover de wagenmakerij. Hij was altijd een van de eersten bij zulke karweitjes, want hij stak een hoofd boven de andere jongens van zijn leeftijd uit en leek een paar jaar ouder met z'n zorgelik gezicht en z'n brede schouders. Hem en nog een stuk of zes anderen, die de mallemolenvent potig genoeg geoordeeld had, werd goedgunstig toegestaan zich in het zweet te buffelen en te assisteren bij het gewichtige, kunstige en zware werk van de opbouw. Een gunst trouwens waardoor ze zich diep en hevig bevoorrecht voelden.

Vol verheven trots weerden zij zich. Verachtelik duwden zij de kleine kakkebroeken opzij, die nog niet rijp waren voor zulke zware en uitzonderlik heerlike bezigheden. Hun ogen glinsterden van een hel licht en zij spraken met zware bromstemmen en gebruikten grote, grove woorden om te laten voelen, dat zij wel degelik behoorden tot een hogere wereld en in de sfeer van de mallemolen om zo te zeggen als kind in huis waren. En de Lange was de onbestreden aanvoerder van de dorpse hulptroepen.... De terzijde geschoven kakkebroeken echter scholden giftig, met tranen van woede en vernedering in de ogen. Maar hun ijdel misbaar kon niet doordringen tot de lichtende hoogten van heerlikheid, waarop de uitverkoren helden hun roemrijk werk verrichtten.
Dat zwaar genoeg was overigens. Want de mallemolenvent en z'n twee

knechts spaarden hun kleine helpers niet. Ze schreeuwden en kommandeerden en vloekten en scholden er lustig op los, wanneer het niet vlot naar hun zin ging en menige jongen kreeg een gevoelige opstopper, als hij in de weg stond of niet onmiddellik begreep, wat er van hem gevergd werd. Maar dat zette geen kwaad bloed. Ze hadden maar één angst: dat ze uit het werk gegooid zouden worden, en ze beten hun tanden op mekaar, verdroegen de belediging, slikten het hatelik gegrinnik van leedvermaak der vernederde kakkebroeken, wilden liever alles doorstaan dan dit goddelike werk opgeven. Dit ruwe, veel te harde sjouwen, waarvoor hun krachten eigenlik niet toereikend waren, waar ze onder zwoegden en zweetten en hijgden naar adem en bliezen van inspanning als overbelaste trekossen, waar ze bijna door gebroken werden — maar dat hun deel gaf aan

het groeien van het wonder, het ontstaan van die toverachtig mooie mallemolen. Steunend sleepten ze balken en planken aan, en ijzeren stangen, die alle een teken of nummer droegen en legden ze, waar hun gewezen werd. Ze duwden en sjorden en trokken, wrikten aan de krakende wielen van de veel te zwaar beladen wagens, waarmee de onderdelen van de kaai naar het dorp gereden werden. In zinneloze haast en naijver, verblind door het van hun voorhoofd druipende en in hun oogen bijtende zweet liepen ze mekaar van de been, krabbelden weer op, grepen gauw het een of ander beet, doodsbang, dat ze als ongeschikt zouden worden verdreven uit deze glorierijke, fantastiese werkgemeenschap.
De Lange weerde zich bedaarden, met meer overleg, maar potig genoeg. De mallemolenvent had hem al een paar maal goedkeurend op de schouder ge-

klopt en prijzend gezegd:
— Da's nog es een manneke!....
En het hart van de Lange zwol van trots. In de zevende hemel zweefde hij. Hij bloosde van vreugde zowel als van inspanning en zijn ogen blonken van dankbaarheid en blij verwachten. Hij wist nu wel zeker: als straks de mast stond en de vloer hing aan zijn koperen stangen en het geweldige zeil was beschermend rond het geraamte gespannen, dan zou hij twijfelloos behoren tot de kleine kring van meest-bevoorrechten, die mochten blijven binnen de koellichte ruimte om te helpen bij het afwerken van de molen, het plaatsen van de paarden, de leeuwen, de schuitjes en de baldadige draaibakjes, waar je stikmisselik in werd als de molen liep en die dingen werden rondgewenteld in krankzinnige vaart.... Dat afwerken was verreweg het fijnste van alles. Dat ging veel rustiger en gemoedeliker.

Langzaam zag je het kale, koude geraamte bekleed worden met pracht en schittering van fluweel en zij, vol glinsterende pailletten en schel blinkende kralen. Je zag de vreemd-lege ruimte vol groeien met een geheimzinnig leven van paarden en leeuwen, zonderlinge dieren met onwezenlike, in heftige beweging verstarde lichamen. En het koper werd gepoetst en gewreven tot het glom als klinkklaar goud.... En bovenal, vorstelikste genieting: de andere jongens stonden met de meisjes en de niet in aanmerking komende peuters buiten de toverkring van het omsluitende zeil en kregen niets te zien, werden woest van afgunst, keken scheel van pure nijd, kregen ruzie onder mekaar van louter ontembare jalouzie met de gelukzakken daarbinnen. Ze probeerden soms in onbedwingbare nieuwsgierigheid onder het zeil door te gluren om te controleeren hoe de

werkzaamheden vorderden, maar dan gaf je doodkalm een klap op zo'n vermetel loerend snuit en de onfortuinlike weetgraag stoof verschrikt schreeuwend achteruit, stampvoette van woede en vernedering, schold, schimpte, putte zich uit in ijdele dreigementen met vreselike wraakoefening. En binnen lachte je je onder mekaar ziek over de smadelike nederlaag van die stumperige buitenstaander, z'n zinneloos getier, z'n grappig gedreig, zoals superieure geesten lachen om het geraaskal van een schuimbekkende zwakzinnige, een beetje medelijdend en geamuseerd....

En de Lange wàs bij de uitverkorenen! Maar hij kreeg de boodschap mee naar huis, want het was te laat geworden om de molen vandaag nog helemaal af te bouwen, en ze zouden 's morgens vroeg verder gaan. Dan mocht hij weerom komen met de Puit, de Gor-

res, de Fijne, de Rooie, de Dikkop en nog een paar andere befaamde geluksbroeken.
Het werd een waar feest, die volgende morgen. De geheimzinnig afgesloten mallemolen was omzwermd van heel de dorpsjeugd. De schommel was ook aangekomen en men was druk bezig het gevaarte vóór de smidse op te slaan. Maar dat was niet half zo belangwekkend: het ging allemaal bij open doek en aan die dooie schuitjes was niet veel bizonders te zien. De vent van de schommel kon amper wat teleurgestelde grotere jongens vinden, die bereid waren een handje toe te steken bij het bouwen van zijn vermakelikheidsinrichting. Nou, en de kramen konden helemaal niet in aanmerking komen voor overdreven belangstelling. De mallemolen, dat was de grote attraktie. Hevig wonden de kinderen zich op in gekrakeel en heftige disputen over alles

wat daar gemorreld werd binnen het hatelik gesloten, grijs-blanke zeil, waar je ze hoorde hameren en vijlen, kloppen en slepen, schreeuwen en lachen, en waar je telkens lijven en hoofden vreemdsoortig zag uitbollen in het stugge doek. En toen alles bijna gereed was, kwam voor de Lange het grote fortuin: de magere knecht met z'n Belze broek liet een Engelse sleutel vallen van een der bovenstangen, waar hij aan stond te morrelen, en die sloeg precies langs het voorhoofd van de Lange! Hij gaf een schreeuw van schrik en pijn en er liep een haastig straaltje bloed langs zijn gezicht. De verschrikte mallemolenvent sprong met een knalrood hoofd naderbij, vloekend en schimpend op die onhandige donderhond daarboven. De Lange had een scheurtje in zijn huid en een snelzwellende, blauw aanlopende buil op z'n voorhoofd. Hij overdreef listig de lichte duizeligheid

van de schrik, wankelde zwakjes en de mallemolenvent liet hem bezorgd drinken en hield een blauwe zakdoek, in koud water gedoopt, tegen de bezeerde plek om het zwellen tegen te gaan en het bloed te stelpen, en vroeg bedrukt of het al wat beter werd. De Lange zuchtte talentvol, knikte en deed onverschillig, maar met een opvallend martelaarsgezicht, dat de gewenste indruk maakte op de baas zowel als op de knecht, die zich schuldig voelde en vol schrik dacht aan allerlei nare mogelikheden: als de zware sleutel nou es boven op het jong z'n kop gevallen was?.... En zo kreeg de Lange in plaats van drie cent gelijk de vriendjes, er vijf van de mallemolenvent: — omdat hij het hardst gewerkt had en het handigst was. En toen ze weg gingen, stopte de verontruste knecht hem ook nog twee sjoewen in z'n handen en zei, dat hij thuis maar moest vertellen,

dat hij zich ergens aan gestoten had....
— Acht en negentig! juichte het in de Lange.
Acht en negentig centen!.... De gulden was verzekerd!....
Wat bekommerde hij zich om die buil en dat sneetje?.... Hij voelde het niet eens meer! Nog al erg!.... Als hij daar dubbeltjes mee verdienen kon, wou ie z'n kop wel vol builen en schrammen hebben, en z'n hele lijf erbij....
Voor het laatst sloop hij die middag naar de kelder om de vlot verdiende centen bij zijn begraven schat te voegen, en lang stond hij met de oude snuifdoos in z'n handen en keek met vertederde ogen naar de inhoud. Zachtjes, liefkozend, zei hij:
— Morregen, or.... morrege komme jullie weer in de zon, één dan goan me-n-es kerremis 'ouwe zoä me nog nooit van z'n levensdoage gedoan 'emme.... Gadsamme nog toe toch!....

Even maakte hij een paar malle dans-passen. Toen begroef hij de doos weer even zorgvuldig als altijd, klopte zoet-jes de mulle aarde plat, lei de plavuis er over, wentelde het lege tonnetje op z'n plaats en kroop omzichtig het kel-dergat uit. Zijn hart juichte!....

IV

De Zondag was stralend opengegaan tot een blank-zonnige zomerweelde. Al vroeg liepen de mensen in hun Paasbeste kleren langs de gesloten kramen, de mallemolen, de luchtschommel, bekeken alles met kritiese blikken, vergeleken met de dingen van vroegere kermissen. Het oliekoekenkraam was vorig jaar groter geweest.... maar deze maal was er een weelderiger uitgerust hoofd-van-jut.... met drie ijzeren lopers voor de slaghoedjes.... In al die gesloten, schijnbaar verlaten dingen lag een geweldige massa genot verborgen, en ze zouden er van profiteren straks, na de mis, tot laat in den avond, in dolzinnig uitbrekende feestroes.... Eindelik was dan toch de kermis gekomen!.... En wat een dag! Wat een kermisweer!.... Had de zon heel de zomer wel ooit zo helder geschenen?.... Had

heel de zomer zo'n lekker koel windje de warmte getemperd?.... Alleen van het weer werd een mens al vrolik en kreeg een kriebeling in z'n benen of ie zo een kuitenflikker zou moeten slaan. De kinderen liepen spelend rond tussen de genoeglik drentelende mensen, gaapten naar de afwerend gesloten zeilen, zochten naar spleetjes en gaatjes om overal naar binnen te piepen en de geheimen van het kermisvolk af te loeren. Zij duwden elkaar weg, achtervolgden elkaar, joelend, stoeiend, popelend van ongeduld en nieuwsgierigheid. Maar het hielp allemaal niets: ze moesten nog wachten, want eerst als de hoogmis uit was, mocht de kermis geopend worden.
En wat die hoogmis duurde vandaag!... Meneer pastoor kwam maar niet uitgepreekt en drong er telkens met andere woorden weer op aan, dat ze toch vooral moesten proberen, hun kermis-

vreugden waardig te genieten. De ouders moesten een voorbeeld zijn voor de kinderen, een voorbeeld van matigheid en zelfbeheersing, van ingetogen blijheid, wars van alle buitensporigheden en betreurenswaardige uitspattingen. Ze moesten hun kermis vieren als redelike mensen, als blijmoedige christenen, wie een gepaste vreugde veroorloofd was, maar alle ruwheid vermijden, zich niet bedrinken, zich niet laten vervoeren tot zondige toorn, veroordelenswaardige drift, goddeloos woordgebruik en het verwerpelik geweld van beestige vechterij. En de jongedochteren waarschuwde hij voor de drank, die het bloed verhitte en beval haar vaderlik aan de duisternis te mijden, want de duisternis borg veel kwaad en menigeen moest jaren lang schreien om één zwoel uur van onbedachtzaamheid.... Ze vonden hem nogal vervelend, meneer pastoor, met z'n

eindeloze kermispreek.... Natuurlik gingen ze niet uit om zich een stuk in hun kraag te drinken, ruzie te zoeken en te bakkeleien. Ze gingen uit om pret te hebben, dolle, uitgelaten pret.... ze gingen vrolik van de kist!.... En nou ja.... als ze dan es een ogenblikje over de schreef gingen hier of daar.... 'et was kermis, en de kermis kwam maar eens in 't jaar, en meneer pastoor moest maar een oogje dicht knijpen.... Dat zou Onze Lieve Heer, die ze heel het jaar door zo hard liet pezen, ook wel doen voor deze gelegenheid....

De Lange zat op zijn smalle kerkbankje, verloren in zijn gouden droom van glorie en hij hoorde meneer pastoors stem galmen als een onbestemd geraas aan zijn oren, zoals ook de mis aan hem voorbijging als iets, dat zijn innerlik niet beroerde. Te vol was hij van de opwindende wetenschap, dat hij deze middag het hele dorp in opschudding

zou brengen en de meest benijde, de meest bewonderde, de meest gevleide jongen van de wereld zijn zou.
Hij.... met z'n gulden!
Want de gulden was vol!....
Van morgen had hij voor de buurvrouw een pond suiker gehaald, en in baldadige vrijgevigheid, ongetwijfeld door de baanbrekende kermisstemming veroorzaakt, had ze hem niet meer of minder dan twee centen gegeven: de ontbrekende twee centen!....
— Rijd' er moar es vor in de mallemeulen, had ze lachend gezegd.
En het hart van de Lange was opgesprongen in zijn borst van danige vreugde. Twee centen!.... *De* twee centen!.... Precies het bedrag, dat nog aan zijn gedroomd kapitaal ontbrak. Was het niet bijna verbijsterend?.... Met een diepe kleur van blijdschap had hij buurvrouw bedankt, zo warm, dat ze haast verlegen afgeweerd had:

— Allà, toe, 't is de moeite nie wèerd.... een kerremescèntje....
Hij wàs er!....
Straks zou hij nog wel wat krijgen van vader en moeder. Daar kon hij dan de middag mee door komen zonder schande. En na de koffieboterham zou hij verschijnen in al de praal van zijn onvermoede waardigheid-van-rijke-jongen en alle andere overbluffen, wegbluffen, finaal de wereld uit!.... Juist zoals hij het zich voorgesteld had in al die maanden van angstvallig schrapen en sparen.... Nou zou je wat beleven!.... Wie zou het hem kwalik hebben kunnen nemen, dat hij maar met een half oor luisterde naar de wijze raadgevingen van meneer pastoor, en helemaal niet verstond wat hij zei?.... Dat hij in zijn kerkboek keek zonder de gebeden der heilige mis te lezen, werktuigelik knielde, zich op de borst sloeg, en weer opstond zonder enig bewustzijn van

de betekenis en de plechtigheid van deze symboliese handelingen? Dat alles was ongetwijfeld zondig genoeg, maar met de hand op het hart: was er wel ooit ergens ter wereld een jongen zó listig door Satan bekoord?....
Toen eindelik de hoogmis dan toch uit was, liepen de mensen in koortsige haast naar buiten en groepten nog even op het pleintje voor de kerk bijeen, druk pratend, glimlachend om meneer pastoors jaarliks terugkerende bezorgdheid. De mannen presenteerden mekaar dikke, zwarte sigaren uit gezellig knisterende zakjes en keken vrolik rond naar de vrouwen, die al hun goud droegen en feestelike kransen om hun zwierige kanten plooimutsen. Plagende woorden vlogen heen en weer. Snel liepen dan de herbergen vol, want ze hadden een droge keel gekregen van meneer pastoors langdurige preek en bovendien gaven het warme weertje

en het weelderige kermisgevoel een dubbele pracht van een dorst....
En eindelik luidde de vrolike dorpsklok het middaguur. Een luid gejuich liep van het ene einde van het dorp naar het andere: de kermis werd ingeluid, de pret begon!.... De zeilen gingen omhoog.... Daar lagen voor de bewonderende en begerige ogen alle schatten bloot, de geurige, gekruide kermiskoeken met kandijsuiker overstrooid of met witte kronkelletters versierd, de kleurige lekkernijen, het speelgoed en de blinkende sieraden.... Daar kwam de fantastiese pracht van de mallemolen te kijk, de matrozen van de schommel schreeuwden en luidden de vervaarlik galmende bel, zwaar bonkten de eerste slagen op het hoofd-van-jut en hoog in de lucht knalden de klappertjes af met fel gevonk van wegspattend vuur. Alles lachte, breed en blij, met blinkende, verrukte ogen, schril

gingen de hoge stemmen der kinderen, die juichend de mallemolen bestormden voor de eerste rit — die niet betaald hoefde te worden. De draaiorgels van de mallemolen en de schommel zongen schel en vals tegen elkaar in.... een hardloper met rinkelende bellen stormde de straat op.... De kermis was begonnen....

De Lange liep traagzaam het luid geworden dorp rond, een wonderlik lichtende glimlach op zijn afwezig gezicht. Hij zag alles als door een waas, een goudachtige nevel van puur geluk. Een ongewone kalmte lag over al zijn doen en hij leek een wijze, welwillend neerziend op de grappige dwaasheid der losgebroken dorpelingen. Met een toegefelik lachje keek hij naar de onnozele kleine herrieschoppers, die gillend met de hardloper meerenden, schreeuwend uit elkaar stoven als de zwetende kerel met zijn geplakte zwarte haren

en zijn smoezelig tricot vol lovertjes en belletjes zich omkeerde. Hij stond op de hoek bij de bakker en luisterde verstrooid mee naar het rumoerige concert van de Koperen Ko, die in zijn eentje een heel orkest vormde: een doedelzak, verschillend luidende bellen aan zijn hoge muts en zijn ellebogen, een grote en een kleine trom, bekkens en alles wat maar lawaai maakte; heel zijn lijf was voortdurend in beweging en produceerde naar alle kanten muziek. Het was compleet een mirakel; groot en klein stond rondom en gaapte hem aan als ieder jaar en verbaasde zich als ieder jaar opnieuw over zoveel ongelofelike knapheid en muzikaal vermogen. Maar in de ziel van de Lange was een andere, grotere, blijdere verbazing: die over de werkelikheid van het dolzinnige mirakel, dat hij straks rond zou stappen over deze zelfde kermis met een volle gulden op zak, een

gulden van hemzelf, waarover hij naar willekeur zou mogen beschikken.... Daarbij verbleekten immers alle andere verbazingen, alle andere mirakelen, alle andere geneuchten.... Een hoge fierheid trilde door zijn wezen en deed hem met grote, milde verachting neerzien op de geringe genoegens van de gewone, alledaagse stervelingen, waaraan hij nochtans in vroegere, minder voorspoedige tijden zo levendig en hartstochtelik had deelgenomen.... Maar nu p-ha!.... hij voor zich had een andere opvatting van kermis vieren...
Hij genoot zalig van het kermismaal thuis, van het stukje mals rundvlees, een delicatesse, die maar enkele keren per jaar bij hoge feestdagen op tafel verscheen, de bruine, smakelike, pittige saus, de hartige groene-en-witte bonen, de hemelspijs van rijstepap met krenten, waarmee het koningsmaal besloten werd. Heel de familie was soe-

zerig van de overmatige buikvulling. Vader had lachend en puffend z'n vest en de bovenste knoop van z'n Zondagse broek losgemaakt en rookte nu z'n dikke feestsigaar, blies grote grijze rookwolken uit neus en mond en hield genietend z'n hand in z'n broekzak rond z'n dikke portemonnaie, die heel wat lichter zijn zou eer hij vanavond in bed stapte!.... Hij glimlachte stilletjes voor zich heen, en die glimlach weerspiegelde zich op het gelaat van z'n oudste zoon, eveneens verdiept in eigen gloriedromen, zeker heviger, wilder, romantieser dan die van de vader, een armzalig volwassen mens.... Hij hielp z'n moeder met het afruimen van de tafel en snel werd de boel afgewassen en in de kast geborgen. Want het werd tijd voor de eerste, rustige schreden op het opwindende kermispad.
Vader riep de kinderen bij zich, vermaande hen, bezadigd als vaders doen,

rustig hun kermis te vieren, geen kattekwaad uit te halen en zich uit de voeten te maken als er soms hier of daar gevochten mocht worden, inplaats van hun nieuwsgierige neuzen er tussen te steken en de kans te lopen een veeg mee uit de pan te krijgen. En na deze wijze vaderlike vermaning haalde hij zijn portemonnaie te voorschijn, deed hem open, grabbelde er in met vrolike vingers en gaf ze ieder vijf centen. De Lange, omdat hij de oudste was, kreeg een halve stuiver extra. Hij toonde zich opvallend weinig geestdriftig, in tegenstelling tot de andere kinderen, die juichend door de kamer dansten, schreeuwend van verrukking om de grenzenloze rijkdom, die hun daar in de schoot geworpen werd. Het viel vader op en ontevreden vroeg ie:

— Zijde nie contènt, Lange?

— Joa zeker, voader, antwoordde die, verwonderd opziend, zich niet bewust

van zijn houding. Woarom?
— Nou, ge doe zo beschimmeld.... Net of a' ge nòg meer verwacht 'ad.... G' è toch nog wa' verdiend aan de mallemeulen ok, is 't nie?
— Joa, voader, betuigde de Lange oprecht, — ik kan 't er goed mee doen, or.
— Da' dung mijn ok, knorde vader, toch nog wantrouwig. — Toen ik zo'n jonge was as gij nou zou ik nie geweten 'emme wa 'k mee zo veul geld oan moes vange.... Nou.... mieter moar op noar de kerremes.... één zùrgt er voor, da 'k gin deugenieterij van j'w 'oor, want dan zal 't billekes-kerremes zijn!....
Heel die middag bleef de Lange zo onwezenlik kalm onder de overal rond hem razende kermisvreugd. Hij dong niet eens mee naar een plaats in de mallemolen om te helpen duwen. En toch zou hij met z'n gehavend voorhoofd zonder twijfel aangenomen zijn.

Wat betekende: gratis draaien, bijna de helft van iedere rit, als je met z'n allen de molen genoeg vaart gegeven had. De jongens vochten kompleet om een plaats aan een der stangen, en hij had er altijd fanatiek aan meegedaan, want je sjouwde je wel sliknat in 't zweet, maar je reed voor niks mee en je hoorde zo'n beetje bij de molen. Vandaag echter konden zulke laag-bij-de-grondse genoegens de Lange niet bekoren. Hij droomde van hoger genietingen, was vervuld van een steeds toenemende geluksspanning en ging verzaligd om in die alleen voor hem waarneembare rozige nevel van vage, heerlike verwachtingen. Louter als tijdpassering knabbelde hij op z'n pepermuntbol, zoog aan een zuurstek, draaide een paar zuinige keertjes in de mallemolen en drentelde langs de kramen, onverschillig de daar uitgestalde pracht monsterend: als hij wou.... straks....

En toen eindelik en ten langen laatste de wijzers van de torenklok naar het vierde uur in namiddag kropen, zocht hij een viertal van z'n beste vrienden bij mekaar en voelde de spanning zwellen in zijn borst, nu het ogenblik naderde, waarop hij kon spreken en het zo lang en zo zorgvuldig bewaarde geheim aan zijn vertrouwelingen openbaren. De uitverkorenen waren Jantje Schetters, de Puit bijgenaamd, Flip Nuiten, gezegd de Fijne, Guust van Til, die de Dikkop werd genoemd en Lewieke Demmers, die het zonder bijnaam moest stellen, waarschijnlik omdat hij zo'n onopvallend, weinig karakteristiek stukje jongen was. Met een geheimzinnig en veelbelovend gezicht troonde de Lange hen mee naar de dreef naast de kerk, waar het ineens vreemd stil was onder de zware beukebomen en het kermisrumoer als van heel ver naar hen overwoei.

— Wa' edde toch oan d' aand, Lange? vroeg de driftige Dikkop ongeduldig.
De Lange deed hen neerzitten aan de voet van een zware boom, keek de kring rond, glimlachte listig en fluisterde:
— Da' zulle jullie rap genog 'oore nou.... Moar ge mot me-n-eest belove, da' ge 't oan gin meins wijer vertelle zult.
Het viertal keek hem gespannen en ietwat wantrouwend aan: hield ie hen voor den aap of.... had ie een gevaarlike boevenstreek in de zin? De Lange genoot diep van hun klaarblijkelike verwarring en verbaasde onzekerheid.
— Da's van eiges, betuigden ze als uit één mond.
Maar daar kon de Lange voor deze zeer bizondere gelegenheid geen genoegen mee nemen.
— Neeë, drong hij aan, goed beloven, 'ee, mee' den eed, zó, en hij kruiste de wijsvingers over elkaar en zei de plechtige formule voor:

— M'n woord van God één 'oonderd-duzend krùskes.
Ernstig kruisten ze nu alle vier de wijsvingers en herhaalden als samenzweerders de gevaarvolle eed, die onder de jongens nooit gebroken werd:
— M'n woord van God één 'oonderd-duzend krùskes....
Daarmee hadden ze zich naar lijf en ziel aan de Lange overgegeven en hij kon hun àlles vertellen. Behagelik kruiste hij de benen vaster onder zich, leunde tegen de stam van de boom en zei zacht, met ogen, waar sterretjes in flonkerden:
— 'k 'Em een gulde kerremesgeld....
De kameraadjes kregen een schok. Maar dadelik keken ze twijfelend, ongelovig.... Die Lange wou ze te grazen nemen!.... Maar hij was te hard van stapel gelopen: aan zulke onstuimige verzinsels geloofde geen sterveling.

— Goa nou gaauw! schamperde de Fijne met opgetrokken wipneus. Moak dad' een aander wijs!
— Me zijn nog nie 'eemóal zot! verduidelikte de Puit.
En Lewieke Demmers snoof verachtelik:
— Een gulde!.... Die proat over een gulden, één 'ij kan gin puit biechte.
Maar de Lange bleef glimlachen, volstrekt niet beledigd of ontstemd. Hij begreep en billikte dat ongeloof volkomen. Zou hij het zo maar geloofd hebben, als een van hen hem zo kalm, langs z'n neus weg verteld had, dat ie een gulden kermisgeld te verteren had?....
— Loat dan es kijke! daagde de Puit Thomas-achtig uit.
De Lange schudde het hoofd, kruiste bedaard de wijsvingers voor zich en zei strak:
— M'n woord van God één 'oonderd-duzend krùskes.

Nu werd het serieus. Onthutst keken de kameraadjes hem aan.
— Zijn 't dan gin lieges? vroeg Flip ademloos.
— Is 't wezelik woar? hijgde de verbouwereerde Dikkop.
En de Lange, superieur en schamper, antwoordde:
— Ik doen toch gin eed vor niks zeker!... Ik 'èm een gulde kerremesgeld, één noa den bottram meuge jullie mee me mee om 'em op te moake!
De jongens wisten zich niet te bergen van verbazing en vreugde. Ongedurig schoven ze dichter op hem toe, wachtend op bizonderheden en uitleg. Ze geloofden hem nu, maar hoe ter wereld was die fortuinlike Lange aan zo'n verbazingwekkend kapitaal gekomen? Gekregen, van z'n vader of een ander.... dat bestond niet!.... Zoiets gebeurde niet op de wereld.
En maar aldoor, glimlachend en diep

genietend, zweeg de Lange.
— 'Edde 'm gevonne? vroeg Lewieke gretig.
— Of geratst? veronderstelde de Puit, die voor geen kleinigheid achteruit ging.
De Lange wachtte, maar de fantasie van de Fijne en de Dikkop bleek niet in staat nieuwe mogelikheden te opperen, en dus openbaarde hij triomfantelik het wonder:
— Opgespoard....
En toen ze weer ongelovig keken, vertelde hij hun achtereen door het hele verhaal van zijn mysterieuze spaarpot en kon cent voor cent verantwoorden, hoe de gulden door gans een jaar van hardnekkige zuinigheid en listig manoeuvreren bij elkaar gekomen was. Hij zwijmelde in de ontzaglike bewondering, die in de wijd open ogen van zijn verbijsterde vrienden gespiegeld lag. Nu eerst voelde hij met weldadige zekerheid en volle wellust, dat hij een

held was, een grote, verwonderlike verschijning, die eerbied en verbazing afdwong door zijn beleid, en zijn succes streelde hem zo behagelik, dat hij dit het gelukkigste ogenblik van z'n leven oordeelde. En gulhartig, als een vorst, die gunsten toezegt, eindigde hij:
— Eén nou meuge jullie mee om de gulde te vertere.
Dankbaarheid straalde hem tegen uit de verblufte gezichten van de vier kornuiten, en dat vertederde hem volkomen. Hij sprong overeind, rekte de armen boven z'n hoofd en riep:
— Gadvergeme, manne!.... Wa' zumme-n-em roake!
— Ne gulde! prevelden de verslagen bewonderaars nog, verbijsterd, afgunstig en blij.
— Eén krijge me-n-ammoal wa'! vroeg Lewieke begerig, nog niet geheel overtuigd, omdat hij niet begrijpen kon, waarom die Lange z'n formidabele

rijkdom niet helemaal voor zichzelf hield: hij zou er niet aan denken, met vier vreemden te gaan delen!.... Maar als die Lange zo zot wàs, zou Lewieke niet te lui blijken om ervan mee te profiteren!....

— Ammoal! beloofde de Lange, mild en plechtig. — Me goan de blommekes es buite zette!

De grote-mensen uitdrukking beviel hem bovenmate, en hij knikte nadrukkelik met het hoofd.

De Puit gooide z'n Zondagse pet hoog de lucht in, ving hem weer op, vloekte dan verrukt en verbaasd:

— Gadverpielekes toch!....

— Moar deinkt er om: moel ouwe! waarschuwde de Lange.

Dat zwoeren ze opnieuw. Toen spraken ze af: om vijf uur bij de Lange voor de deur. En ieder ging zijns weegs om haastig koffie te drinken. De dag werd ontzaglik van rijke beloften....

V

Nog vóór hij boterhammen ging eten, had de Lange zijn schat uitgegraven. Wellustig langzaam had hij het geld geteld. Het was natuurlik overbodig, maar het was toch een heerlike sensatie, te constateren, dat het precies uitkwam: er was op de kop af een gulden.... en het was sakkerduveldoonders plezant om dat voor de laatste maal nog es te constateren. Met een vaag gevoel van spijtige onbehagelikheid lei hij de lege snuifdoos terug in zijn koel bedje van vochtige aarde.... 't Leek toch een beetje moeilik zo maar pardoes voor goed afscheid te nemen van deze moeizaam verworven en bijeengehouden centjes... Nou... het moest toch!.... Je spaarde toch niet om te blijven sparen!.... Je spaarde om plezier van je saamgegaarde geld te hebben, wanneer er eenmaal

genoeg was.... Anders was je een vrek, een verachtelike gierigaard, die uitgelachen, bespot en uitgestoten werd, en waard was, bestolen te worden.... De tijd van sparen was voorbij.... het plezier ging nu komen!....

Aan tafel zat de Lange met een glunder, geheimzinnig gezicht. Onder z'n Zondagse rode zakdoek in z'n broekzak woog zwaar de schat van geld, die hij aanstonds in koninklike overmoed zou gaan verkwisten. Z'n vader zat aldoor maar te lachen en malle praatjes te verkopen in ongewone spraakzaamheid: hij had al een paar uur lang stevig ingenomen, pintjes bier en citroentjes verschalkt, naar het dansen van het uitgelaten jonge volk gekeken en gekheid gemaakt met de vrienden.... En moeder was ook in een bovenste beste bui: straks gingen ze samen uit en dan zouen ze es even laten zien dat ze nog volstrekt niet te oud waren om

de benen van de vloer te zwaaien en jolig mee te doen aan de dolle kermispret.... Je leefde maar eens en moest de goede dagen vieren!....
— Kekt die Lange goalipoap es zitte pitse! spotte vader luimig. — Zeker z'n balg vol mee snoep gesloge!....
— Van zeuven één 'alleve cènt zeker, dacht de Lange, maar hij zei niets, lachte maar es glunder terug. Hij wou niet te veel eten, moest wat ruimte laten voor de grote, lekkere brokken, die hij zich straks zou gunnen.... Wat een leutige gedachte, dat ze nou geen van allen wisten of zelfs maar vermoedden, dat ze met een rijkaard aan tafel zaten!.... Maar van avond zouden ze het weten! Moeder kreeg een kermiskoek, de kinderen een dikke zak moppen van een dubbeltje en vader een stenen pijp, zo'n doorroker, een negerkop of zo een met een lange, vuurrooie neus, waar een vlieg op

kroop.... Dat moest er maar af, kon ook best: allemaal wàt van het stokvisvel.... Je zou ze zien kijken, horen schreeuwen....
Toen hij buiten kwam, stonden de vier medezwelgers met glinsterende ogen en trappelvoetend van ongeduld op hem te wachten en verwelkomden hem met onderdrukt gejuich. Nog even keken ze achterdochtig: had ie ze d'r soms toch tussen genomen en ging ie nou grinnikend onthullen, dat ie geen luis had om dood te doen?.... Maar nee.... de Lange sloeg betekenisvol op een dikke bult in z'n broekzak, en het muziekje, dat daar uit kwam, ontlokte de schaar tafelschuimers wilde kreten van geestdrift, en ze sprongen als dollen om de verwonderlike rijkaard heen....
Zeker had een van de eedgenoten toch z'n heilig woord gebroken: achter hen aan, op een eerbiedige afstand, begonnen al meer smoezelende jongens mee

te kuieren. En als een lopend vuurtje ging het onder de jeugd rond:
— 'Edde 't al g'oord?.... De Langen 'eed een gulde, man!
— Oach, jonge, loat j'weige nou gaauw uitlache!.... Een gulde! Ge zij zot!
— Neeë, 't is wezelik.... Ze goan 'em soamen opmoake zomedeen....
— Joa, 't is goed, orre! Moak dad' een aander wijs.... Ge zul mijn niet kulle!
— Nou, gloof 'et dan nie.... Ge zul 'et zellef zien....
Maar allen, gelovigen, twijfelaars en hooghartige verwerpers van het fabelachtige gerucht, ze kwamen er, als door magiese kracht gedreven, op af.... En zo zwermden ze achter de Lange en zijn uitverkoren kameraden mee de kermis op, in stijgende, al meer zich verbreidende opwinding. Sommigen van de brutaalsten wilden zich kwasi doodgewoon bij het vijftal aansluiten, net of het een gans niet bizonder mid-

dagwandelingetje gold. Maar ze werden onverwijld en met grote heftigheid weggeblaft door de hovelingen, die bang waren, dat elke vergroting van de stoet hun aandeel in de buit zou verkleinen. De Lange bemoeide zich overigens niet met die schermutselingen. Dat ging buiten hem om. Dat moesten de gunstelingen maar uitmaken. Hij glimlachte om de deerlike kijfpartijen, en een heerlik gevoel van macht en glorie zonk al dieper in zijn hovaardig hart....

Het was verrukkelik!....

— Allee, snotterik! sallemaanderd op! tierde de Puit ziedend tegen een opdringerige makker, die naast hen kwam lopen.

— 'k Mag'ier toch net zo goed loopen as gij, schamperde de ander koppig.

— Toe, Lange, brieste de Puit, zègd es dat ie opmietert!

— Mieterd op, jonge, zei de Lange lui,

met een zijdelingse blik naar de brutale meewandelaar.
En deze, overbluft, bleef aarzelend achter. Even later, schel en giftig, klonk 'et van een afstandje:
— Grootsige lammelieng!....
Het was goddelik! Onvergelijkelik!.... Het was precies zoals hij zich voorgesteld had, dat het zijn zou. Daar wierven ze in troepen om zijn hoge gunst! Daar zwermden ze om hem rond als vliegen om de suikerpot. Ze keken naar hem op met ontzag, vleiend, bedelend met hun blikken om de genade van zijn vriendschap.... Ze vochten letterlik om met hem te mogen meekuieren.... En de vier uitverkorenen hielden de smuigeme schooiers op een afstand. Hij was een koning met een zeer waakzame en naijverige lijfwacht en troepen begerige wervers, die wel een knieval wilden doen om asjeblieft toch maar kameraadje met hem te mogen zijn.... Hij

was Karel de Groote met zijn paladijnen te midden van kruipende slaven, knielend om zijn vorstelike knieën.... Zijn krop zwol. Hij barstte bijna van trotse vreugde.... O, hij had er geen spijt van, dat hij een heel jaar gesjouwd en gepot had om dit te bereiken.... Het was alle moeite en alle zorg en alle ontbering waard.
Het was een ongekende zaligheid!....
— Wa' goan me nou eest doen, Lange?
De Dikkop had het gevraagd, met een verlangende blik en iets eerbiedigs in zijn stem.
Vriendelik-genadig keek de Lange op hem neer, nadenkend. Ja.... hoe zouen ze het kapitaal besteden?.... Ze moesten het niet vermorsen natuurlik, niet het zo maar vlug achtereen weggooien aan allerlei kinderachtigheden.... Hij rammelde zelfbewust en genietend met het vermogen in zijn broekzak en de aandacht van de schaar bewonderaars

en gunstelingen leefde heftiger op.
— Loat oons eest es wad' in de mallemeule goan rije!
Lewieke had het voorgesteld en de Fijne viel hem verrukt bij.
Maar de Lange schudde afwijzend het hoofd. Hij had besloten het genot van de ongeschonden gulden nog wat te rekken.... de heerlikheid van de gedachte: dat het feest nog beginnen moest.... Bedachtzaam zei hij.
— Me-n-emme de tijd, 'ee?.... Loat oons nou es op oons dooie gemak de kerremes over kuieren om uit te zoeke, wa' 't plezaantsten één 't lekkersten is....
De vazallen knikten. Ze waren niet overtuigd, dat dit het beste was. Ze brandden veeleer van ongeduld om de eerste bewijzen van de Lange's rijkdom en van zijn ernst op de tong te proeven en aan den lijve te ondervinden: een zuurbol, een ritje in de mal-

lemolen.... Want nog altijd waren ze niet geheel en al verlost van hun argwanende vrees: of die lange sallemander hen niet liep te beduvelen.... Toch knikten ze, instemmend, als goede vazallen betaamt, en liepen gehoorzaam aan achter hun heer, hun aanvoerder en weldoener, popelend van ongeduld, maar bang om daar iets van te laten blijken.

De Lange merkte trouwens niets van hun ingewikkelde gevoelens. Hij liep maar te zwelgen in het overstelpende genot van de vervulling zijner dromen. Hij luisterde soezig naar de lawaaiïge muziek, het gezoem en gegons van de drommen ronddrentelende mensen — de stadse stoepschijters waren er ook al en de pretzoekers uit omliggende dorpen, voorzichtig in groepjes bij mekaar blijvend: om strategiese redenen — het botte gelal van enkele vroege zatlappen, al de geluiden, die tesamen

de kermis maakten. Wat die slagen bonkten op het hoofd-van-jut! En wat klapten die slaghoedjes lekker daar hoog in de lucht!.... Kon ie straks ook wel es proberen, misschien haalde hij de laagste lijn wel.... en een blinkende medalie kreeg ie in ieder geval!.... Bom! Bom!.... Patsj!.... daar waren ze aan 't koek hakken.... Zouen ze vast meedoen, straks.... as ie fortuin had, kréég ie dan een koek extra.... hoefde-n-ie d'r geen te kopen voor z'n moeder!.... En wat gingen de schuitjes van die schommel hoog!.... Hij wou toch wel es proberen, straks, om ook met de punt van zo'n schuitje tegen 'et bovenzeil te stoten net als Kiske Baks en z'n meid daar.... zou ie de Puit meenemen, die was 'et potigste en de grootste waaghals.... Dan werd je door zo'n matroos — nou ja: 'n namaak-matroos! — geremd.... kon iedereen zien wat een kanjer van een schommelaar je wel was!....

En dan es draaien in de mallemolen, blijven zitten op je paard, een keer of drie, vier, vijf achter mekaar.... de anderen natuurlik hoogstens twee keer.... Wat een roep zou dat allemaal geven onder de jongens!.... En misschien kocht ie nog wel een knipmes aan de galanteriekraam... ja, dat deed ie vast!... was meteen een blijvend gedachtenis aan deze dag van stralende glorie!.... Wat ze allemaal aasden op z'n vriendschap.... Wat ze jaloers waren en begerig!.... Dat ze niet barstten van nijd· begreep je eigenlik niet!.... Moest je ze zien kijken!....

En wat stond daar nou?....

Verwonderd hield de Lange z'n drentelpas in en zijn hofhouding met hem.

— Wa' zouwt da' zijn, jongers? vroeg hij. Da' stongt er toch doar strak nog nie?

Een kluitje mensen groepte samen om een wrak stellagetje, waarbij een vent

met een Belze broek aan en een gele snor hevig doende was met schreeuwen en gesticuleren.
— Loat oons es goan kijke, stelde de Fijne bereidwillig voor. Die is doar net pas gekomme, deink.
Het vijftal drong naderbij en de sliert vertwijfelde meelopers omstuwde dadelik de vreemde schreeuwer en zijn toestel.
Het was een heel eenvoudig toestel: op een hoogpotig tafeltje stonden drie kegeltjes; boven de kegeltjes hing van een dwarsbalkje een houten bal aan een touwtje, en die bal kwam op de hoogte van de koppen der kegels. Dat was alles. En de vent met z'n slobberende Belze broek beijverde zich in een raar mengelmoes van Brabants en Vlaams het hooggeacht publiek uit te leggen, wat de bedoeling van dit geheimzinnige en ingenieuze toestel was.
— 't Is 'iel plezaant één makkelik, mein-

se!.... Zied' een keer toe.... Ahwel.... kiek vat den bol mee vienger één doim... so sè.... Ik breng 'em achteroit.... so.... nou visier iek, dat 'em sjuust leinst de boiteste pion zwiert.... iek loat 'em los.... kaik... 'ai zwoait verbij die 'outere poppekes.... kom vrom.... één sloagt de miedelste d'r tussen oit.... één g' ed ouw geld verdiend, zulle!.... Allee, komd' es oan!.... Wie rieskeird' een dubbeltjen om een kwartje te wiene?.... 't Is 'iel makkelik!.... Een kind kant da'!.... Einkel moar goe' oitkaike.... da' mis nooit.... Allai!.... 'k zaan ekiek 'ier einkel één alleen gekommen om ulder oan wa' kermiscènze 't 'ellepe!.... Allai!.... Wie wilt den eeste zaan om m'n zwoare last wa' te verlochte, geneird' oe nie!
Hij strooide een handvol dubbeltjes, kwartjes, guldens en rijksdaalders op het tafeltje. Wantrouwig stonden wat volwassenen toe te zien, begerig loerogend naar het blinkende zilver. 't Zou

vast wel een heel moeilik kunstje zijn....
Ze zouen 'et wel es 'willen proberen eigenlik, maar niet als het een dubbeltje kostte. De vreemde man deed komiek verbaasd. Kwasi verontwaardigd speelde hij op:
— Wilde gullie gin geld verdiene zonder a'ge j'w eige d'r krom vor mot peze? Ahwel, ge mot et eiges wete, zulle!.... 'k Em ekiek een loai vol geld g'orreve van een ouwe sukertaante, één nou 'em ik m'n eige voorgenomen om doar iederendeen van te loate meiproffeteire.... 't Is een zoiver affair, allai.... gun me dan toch om ulder goe te doen... So, sè... 't goa glad van aiges....
En weer liet hij de bal zwaaien en vloog de middelste kegel omver. En nog eens, en nog eens.... 't Miste nooit. 't Ging vanzelf.... d'r was letterlik niks an....
Maar het achterdochtige boerenvolk hapte nog niet....
De Lange stond nu vlak bij het tafel-

tje. Hij had goed toegekeken en het leek hem een flauw kunstje.... As ie dáár geld mee verdienen kon!.... Maar d'r stak zeker wel wat achter!.... Zo makkelik als het leek zou het wel niet zijn!... Als hij het eerst maar es proberen mocht voor niks.... En alsof de man achter het tafeltje zijn gedachten geraden had, zei hij vrolik:

— Allai toch, meinse! wa' stoade doar naa te goapen één loat je fortoin oan je loompe neus verbij goan!.... Zied 'es 'ier: ik zee: een kind kant da'.... 'k Zal 'et oe bewijze, zulle! 'Ier jonge! pakte gij da' bolleke nou es oan één gooi me doar es proontjes dieë miedelste pion mee omvaar.... Moar achterleinst, zulle.... één ginnen aandere roake, want dan zijde 't kwijt!....

Z'n vreemdsoortig koeterwaals klonk zo aardig en vertrouwenwekkend. Het was toch wel een vriendelike en gemoedelike kerel. De Lange kreeg een

kleur van plezier, omdat hij de uitverkorene was. En hij wòu het juist zo graag proberen!.... Want in een heet opwellende begeerte had hij de mogelikheid doorschouwd hier in een oogwenk zijn kapitaal te verdubbelen.... te verdriedubbelen! Als hij dat kunstje werkelik kon nadoen!.... Hij zou niet te lui zijn om zo gemakkelik geld te verdienen!.... Voorzichtig pakte hij de bal tussen vinger en duim.

— Nou zoiver mieke, manneke! instrueerde de gezellige vreemdeling. Sjuust leinst de kop van den boiteste... schoon... loat moar los!....

Weg zweefde de bal.... Gespannen keek alles toe.... De Lange rilde even van opwinding.... Daar kwam ie al terug.... Flap!.... de middelste kegel, zuiver tegen z'n achterhoofd getroffen, sloeg om.

— 'Edde 't gezien? triomfeerde de vent. 'k 'Em et oe toch gezeed! Wa' peisde?...

Een kind kant da'.... Ahwel.... prebier èt nog 'ne kier, manneke.... toe moar!.... Opnieuw liet de Lange de bal zweven en weer sloeg de middelste kegel tegen de tafel. Hij beefde van agitatie. De Puit en Lewieke stieten hem allebei tegelijk veelbetekenend aan.

— Eén wie wilt er nou es serjeus z'n fortoin bepreuven vor een dubeltje? vroeg de lachende mensenvriend. Allai dan, 'k zaan kiek m'n geld beu, zulle.... kom, 'edde gulder zo'n compasse mee de cènze van een aander?.... Woagd' een dubeltje, gooit de pion omvaar.... één g'ed een kwartje verdiend....

Nog aarzelden de omstanders, die àl talrijker geworden waren. Wie zei hun, dat er niet tòch bedrog achter stak? Je hoorde zulke ongelofelike verhalen van flessentrekkers en kwartjesvinders...

Toen grabbelde de Lange zenuwachtig een handvol centen uit zijn zak, zocht

er een zwart-aangeslagen dubbeltje tussen uit, en zei:
— Ikke!
Hij lei het dubbeltje neer en de vent deponeerde er met een royaal gebaar een kwartje naast, lachend van vreugde, dat er eindelik schot kwam in de affaire.
— Toe moar, jonge, zei hij aanmoedigend, met een loense blik op de schat, die weer in de broekzak verdween. Loate gaa die loompe suffers 'ier moar es zien, 'oe a'ze doen motten om op de kùrtsten taad raak te woore....
De Lange nam de bal. Hij beefde licht en wachtte even, tot zijn hand stil was. Het puntje van z'n tong kwam even te zien tussen zijn opeengeklemde lippen.... Joep!.... daar ging de bal.... schoor zuiver langs de buitenste kegel, keerde.... en daar lag de middelste weer!.... Een onderdrukt gejuich ging op onder de vriendjes. De vent schoof

met een verheugd gezicht de vijf en dertig centen naar de gelukkige winnaar, zeggend:
— Ziede 't naa?.... Die nie woagt die nie wient!....
En de Lange, haastig, schoof het zwarte dubbeltje terug en zei gesmoord:
— Nog een keer....
Een kwartje gewonnen! Met dat flauwe kunstje!.... Duizendmaal achter mekaar kon ie 'et!.... Hij zou es eventjes wat verdienen! Die vent was zeker mal! Hoeveel zou de zotterik wel willen verspelen?.... Bom! daar lag de kegel weer! Nòg een kwartje verdiend! Eén gulden vijftig had ie, een volle daalder!.... Vijftig cent gewonnen!.... Hoe lang had ie moeten ploeteren en sparen om vijftig cent bij mekaar te krijgen? En nou werd 'et geld 'em bij kwartjes tegelijk gewoon toegesmeten!.... De Lange voelde zich half dronken van opwinding.

— Nog es! riep hij met een rood gezicht.
Lewieke Demmers stiet hem aan, fluisterde bevend:
— Loat oons d'r van oonder trekke mee de twee kwartjes, Lange! Zomedeen goade verliere!
Maar de Lange hoorde hem niet eens, want de gulle vent schreeuwde geestdriftig:
— Wacht 'ne kier! Ik goan deze jongen een schoondere kaans geive, zulle!... Allai, manneke, lèg je twee gewonne kwartjes in.... één ik zet er een veftiger tege!.... Voiloa!.... doar leet 'em!
En met zwaar gerinkel kletterde de blinkende rijksdaalder neer voor de Lange's verbluft gezicht. De vazallen slikten van opwinding en keken duizelend toe. Even aarzelde de Lange.... In eens z'n twee kwartjes wagen?.... Er viel immers niks te wagen! Hij was zeker van z'n worp.... 't ging vanzelf....

Verleidelik blonk de dikke vijftiger in de zon.... Zou ie?....
— Moar één dieng, ratelde de vent, die de aarzeling van den jongen zag, a'ge dieë veftiger in de klep 'ed, motte weggoan, manneken één een aander ok es een kaanske geven, or!.... Allai, meinse, nou goa 't er spanne, zulle!....
— Veruit dan moar! zuchtte de Lange met een hoofd als vuur; hij lei vastbesloten z'n twee kwartjes bij de geweldige rijksdaalder en greep de bal.
Het werd muisstil rondom. De man leunde licht met één hand op het tafeltje, blijkbaar ook in heftige spanning over de afloop van de kostbare worp.... De hovelingen stonden hijgend toe te zien naar de vermeerdering van hun gezamelike rijkdom. Nauwkeurig mikte de Lange.... liet los.... En met een schok van ontzetting zag hij dadelik, dat het deze keer mis was.... Tot zijn onuitsprekelike verbazing en schrik

week de bal om onverklaarbare redenen plotseling naar buiten af, zwaaide om en sloeg resoluut de buitenste kegel onderste boven.
— Bhà, wa's da' naa? klaagde de man verlegen en graaide met een verveeld gebaar het geld naar zich toe. Wa' goade naa beginne, jongeske?... Ge mot pertang goe mieke!.... Da's naa spijtig, zulle!
De Lange keek beteuterd naar het lege plekje, waar daareven nog zo veel geld lag, dat hij al in zijn zak meende te hebben. Hij zag het spottende lichtje niet in de ogen van de sluwe kermisgast en hoorde evenmin hoe achter hem een paar boerenknechts honend en vol leedvermaak grinnikten. Hij verwenste zich zelf om zijn onhandigheid. Hoe had hij toch deze schitterende kans kunnen verspelen?.... Sufferd, die hij was, om nou net deze keer de bal te ver naar buiten te sturen!.... Nou had

ie nòg niks.... Een vaag gevoel, dat ie tòch bedot werd, kroop aarzelig in hem omhoog en gaf hem even de neiging om hard van deze verleiding weg te lopen.... Maar zijn hebzucht stond heviger overeind en verdreef alle wijsheid.... de speelwoede had hem te pakken en dreef hem tot doorzetten.

— Nog es vor een dubbeltje, zei hij zacht, met een koppig gezicht.

— Allee dan moar, stemde de vent genadig toe. Maar suf nou nie, 'ee?

De Lange sufte niet. Hij mikte lang en zuiver, bedwong zijn trillende zenuwen, liet dan de bal gaan. En hij won. Zijn zelfvertrouwen kwam terug. Hij kòn het dus nog wel, als hij maar goed oplette!.... Verheugd stak hij zijn hand uit naar het kwartje en zijn dubbeltje, maar de vent zei joviaal:

— Loat es lège.... Ik wil weer es wa' bezoonders doen.... 'Ier, allai.... 'k lèg

ekiek d'r 'ne gulde neive... Toe moar!.... zwoait 'em moar om!
— Goed! glimlachte de Lange, zelf verzekerd: deze keer zou het grote bedrag hem vast niet ontgaan!.... De man leunde onverschillig tegen het stellagetje en keek rustig toe, hoe de jongen mikte en mikte.... Dan ging de bal weg, en.... sloeg in het heengaan de buitenste kegel omver....
De Lange keek of ie onverwachts een klap in z'n gezicht gekregen had.... Hoe had dàt nou kunnen gebeuren?.... Z'n hand had niet gebeefd.... hij had zuiver gemikt.... Maar veel tijd tot nadenken had hij niet, want de vent zei meewarig:
— Verlore!.... Ge kek toch nie zoiver genog.... Nou, veruit, ik loat de volle gulde stoan.... Lègde gij d'r moar één onnoozel kwartje tege, dan is ie vor ou a'ge 't wint.... omda' gij 'et zijt!....
— Doeget nie, Lange!.... siste de

Puit angstig.... Ge verlierd' alles!
Maar de Lange, woedend, wou niet horen. Hij grabbelde een kwartje bij elkaar en lei het koper op een hoopje naast de lokkende gulden. Hij was nu heel bleek. Z'n gezicht stond strak en z'n ogen schitterden koortsig.... En weer verloor hij: de bal kwam zonder iets te raken, tussen de kegels door terug.... Hij knarste zijn tanden opeen en keek als gek naar de verraderlike bal, die plotseling zo eigenzinnig z'n vreemde en noodlottige wegen wandelde.... Even hield de Lange zich krampachtig vast aan de rand van het tafeltje en staarde met doffe ogen naar de dikke, vuile vingers van de vent, die z'n arme centjes weg gristen....
Z'n hofhouding was dodelik verschrikt: vijf en dertig centen had me die stommerik van een Lange daar eventjes verdobbeld!....Stapelzot leek ie wel!....

— Goa nou mee, Lange! drong de Dikkop heftig aan. — Zij nou toch wijzer! Maar de Lange duwde hem nijdig op zij.... Vijf en dertig centen hierbij laten zitten, terwijl hij keer op keer dat malle kegeltje om kon gooien als ie goed oplette?.... Nou ja, hij was nou een paar keren onfortuinig geweest.... z'n vingers hadden gebeefd.... stom ook van 'em, dat ie z'n eigen zo nodeloos opgewonden had!.... Was nergens voor nodig: hij kòn 'et immers!.... En nou uitscheien?.... As ie simpel was!.... Nooit van z'n leven....

— Nog es twee kwartjes tegen een veftiger? lokte de verleider en liet het grote geldstuk onweerstaanbare blinken onder de ogen van de ongelukkige Lange.

Eén seconde aarzelde deze. Toen deed hij zich plechtig de gelofte:

— A'k di' win, scheer ik er vor goed uit!.... Oach toe, Lieven 'eerke, loat

me di' winne, dan za'k.... dan za'k.... Speelwoede verstikte gebed en gelofte, en met jagend hart haalde hij zijn geld te voorschijn, telde onder de ontzette ogen van zijn gunstelingen vijftig centen op het tafeltje uit en nam de bal in zijn hand. Z'n hele lijf verstrakte als werd het van ijzer.... Nou beefde hij niet het minst. Z'n richtende hand was even vast als zijn scherp berekenend oog.... Nou moest het wel weer lukken.... En dan was ie er dik bovenop, had meer dan drie gulden!.... En hij vermoedde geen seconde de list van de valse schooier, die weer argeloos en luchtig tegen de wrakke stellage leunde, zo het ding even scheef duwde, en de bal uit zijn baan dreef.... heel weinig maar, doch net voldoende om te zorgen, dat de winnende kegel niet geraakt kon worden.... En de bal raakte de winnende kegel niet.... Verloren de vijftig centen!.... Ontzetting om-

greep koud en smartelik het hart van de Lange.... Ontzetting joeg door de gezellen, die het kapitaal en daarmee hun avontuurlike kermistocht zagen wegsmelten als sneeuw voor de zon.... Wat moesten ze nou?.... Vijf en tachtig centen naar de knoppen!.... Wat hield ie helemaal nog over?.... Vijftien armzalige koperen centen.... net nog de man drie!.... Daar dee je veel mee!....

De Fijne was razend van spijtige woede.

— Zot! schimpte hij giftig. Loompe stommelieng!.... 'Edde nou je zin?

— Verrekte gij! snauwde de Lange schor, wanhopig. Zijn 't jouw cènte soms?

— Valt dood, steenezel! verwenste de Puit ziedend, werkte zich met de ellebogen door de omstanders en liep hard weg, beledigd, vertwijfeld, dol van woede om de teleurstelling van deze

bedorven feestdag, die zo hoopvol en stralend begonnen was.
Lewieke stond met tranen in z'n ogen nerveus aan zijn lippen te plukken. De Dikkop keek somber en voelde vechtneigingen.
De Lange, bleek en bevend, dacht na. Wat zou hij doen?.... Vijftien centen.... dat was niet veel.... Voor iemand, die gewend was aan het besef een gulden te bezitten, was het eigenlik zo goed als niks.... En hij hàd nog de kans, zijn geschokt bezit te herstellen, als hij ook die laatste, armzalige rest nog waagde.... Zou hij berusten in z'n smartelik verlies, in z'n smadelike nederlaag, zolang hij nog een kans had er weer bovenop te komen?.... Het ongeluk kon hem toch niet blijven achtervolgen!....
De Lange was gewend te vechten, tot hij volkomen uitgeput neerlag.... Hij diepte z'n laatste bezit onder uit zijn

broekzak op en bekeek het met tedere, omfloerste ogen.
— 'k 'Em nog drie stuivers, zei hij benepen.
— Ik woag er drie kwartjes tegenin, bood de vent edelmoedig aan.
Negentig centen samen.... Bijna z'n gulden weer compleet!....
— Allee! stemde de Lange, overwonnen, toe.
En zo verloor hij ook de laatste overblijfselen van zijn onuitputtelik gewaande rijkdom.
Totaal verbijsterd en verslagen stond hij voor het tafeltje, met openhangende mond en slap langs z'n lijf bungelende armen. Er kwam een wonderlike leegte in zijn buik en zijn hoofd en hij was zo duizelig, dat hij meende om te vallen. Maar aan weerskanten had een van zijn gewezen vazallen hem vast en schudde hem aan zijn schouder heen en weer en raasde, vloekte en schimp-

te!.... En de vrolike, volle stem van de verwenste flessentrekker achter het tafeltje bralde z'n koeterwaals over hem heen, noodde de volwassenen naderbij, lokte, beloofde, lachte, spotte met de onhandigheid van de lange slungel, die voor straf een paar stuivers had moeten laten en had alweer een nieuw slachtoffer gebiologeerd, een schonkige boerenknecht met een dom gezicht, die het voor niks es mocht proberen en slag op slag het onnozele kegeltje omknikkerde.... een kunstje van niks!.... Waarna hij rijp was om gepluimd te worden....

De Lange was weggedrongen van het tafeltje. Misselik en duizelig kwam hij uit het warme mensenkluwen in de ruimte en strompelde ongelukkig weg. Waarheen?.... Kon niet schelen!.... Weg van de drukte, de hatelike, vrolik joelende kermisvreugde. Naar huis, naar de dijk buiten het dorp.... En de

wanhopige, vertwijfelde, verontwaardigde vriendjes gingen als dollen tegen hem te keer.
— Gadverse stommen ezel!.... Nou 'emme niks meer!
— Zijde nou contènt, lillike woag'als?
— 'Eel oonze gulde noar de pinnekes!... Schoelie! Zot!....
— Ge mot nog es vroagen of a'me mee je meegoan, oakeliken oap!
— Sodeju! vloekte de Fijne radeloos.
— Loat 'em noar de flikker loope! grauwde de Dikkop woest. Kom mee, jongers, dan goan me-n-oonder mekoare de kerremes op.... 'k Em nog twee sjoewe!
En ze drentelden weg, de armen om elkaars schouders, broeders in hun machteloze woede, en lieten de berooide, verslagen Lange alleen met zijn verbijstering en zijn knagend zelfverwijt.... Alles verloren!....
Alles naar de pinnekes!....

En door eigen, stomme schuld!....
Het glorieuze resultaat van een heel jaar werken en zuinig zijn, een heel jaar hopen en verlangen.... met één slag weg!.... Hoe was het toch gekomen? Wat was er gebeurd? Hoe was dat vreselike ongeluk zó overstelpend op hem neergeslagen?.... Z'n dwalende, verwezen blik viel op de torenklok: kwart over vijven.... Een kwartier geleden was hij de gelukkigste, de rijkste jongen van de wereld geweest.... Een kwartier geleden nog maar.... vijftien onnozele minuutjes.... Een kwartier geleden nog liep hij rond te banjeren, fier als een goudhaantje, rijk, machtig, geëerd.... Ze hadden om hem heen gezwermd, hem smekend aangekeken, hem gevleid, geworven om zijn gunst.... Als een koning had hij gestaan te midden van zijn vazallen, rijk genoeg om geschenken te geven, verblindend, verheven, een heerser, een

rijkaard, een vorst.... En nu....
Eén stomme streek, en alles was weg!...
Daar liep ie alleen, van ieder verlaten, suffig, totaal verslagen.... Een arme Job, een Lazarus.... Ze hadden 'em allemaal in de steek gelaten nu hij vernederd was en beroofd en ongelukkig, en hij had toch zo 'n onweerstaanbare behoefte aan een hartelik woord, die Lange.... Het was zo verbijsterend snel gegaan!.... Met zo'n zware plof was hij eensklaps neergestort uit de wolken van zijn geluk naar de harde bodem in de kelder zijner verslagenheid.... De woorden van meneer pastoor uit de lering kwamen hem in de gedachten: Wie zich verheft, zal vernederd worden.... Hij had zich verheven!.... En hoe was hij vernederd!.... Verschrikkelik!.... Was er wel ooit iemand vóór hem zo diep rampzalig geweest?.... Zo volkomen en reddeloos door het ongeluk overweldigd?....

Geen ritjes in de mallemolen, geen koek, geen kaneelstek, geen zakmes.... Geen hulde in eerbied, geen verwonderde dank van vader en moeder en de kleintjes.... Niets dan leegte, donkerheid, berouw, verdriet, grondeloze wanhoop!.... O, wat had ie een spijt, dat ie niet opgehouen had, toen ie die vuile vent twee kwartjes had afgewonnen!.... Wat zou ie dan nòu aan 't feesten zijn!.... Verheven.... vernederd!.... Wat had meneer pastoor ook weer voor een exempel daarvan gegeven?.... Het vrouwtje van Stavoren?.... Ach, wat kon hèm dat schelen! Wat kon hem de hele wereld schelen?.... Verdomme!.... Verdomme!.... Verdomme!.... Hij was alles kwijt! Was heel z'n gulden kwijt!.... Ogodogodogod!....

In eens begon de Lange hard te lopen. Hij kon die muziek, dat gezang, dat wilde kermisgejoel niet aan zijn oren

uitstaan. Hij kon het gezicht van al die lachende, rumoerende vreugde niet langer verdragen.... Hij holde naar huis....

Achter hem schimpte in eens de schelle stem van de Puit:

— Noakende kerkrat! Koale neet!.... Steenezel!....

Hij had moeten omkeren en de schendbrok aanvliegen. Maar hij had er de moed en de kracht niet toe, en liep wat hij lopen kon om thuis te komen. Het huis was gesloten. Alles was naar de kermis. Alles vierde feest, lachte, joelde, zong, had plezier.... Hij alleen, hij alleen was ziek van verdriet, van verdriet, van schrik, van ontsteltenis, van hartbrekende armoe.... Stil liep hij om het huis heen, ging de schuur in, kroop door het raampje en vond op de tast het keldervenster, want in eens hadden heet wellende tranen zijn ogen verblind....

En in de donkere kelderhoek zat de Lange voorovergebogen op het lege zuurkoolvaatje, de ellebogen op de knieën, het gezicht in de handen verborgen en huilde met lange uithalen, snikte alsof zijn hart gebroken was, schreide, schreide, tot zijn ogen brandden en hij geen tranen meer had....

EINDE

Dit boek is gezet uit de Gravure-letter
en gedrukt in het jaar 1928 op de per-
sen van G. J. van Amerongen & Co.
te Amersfoort